

Diocesane beleidsnota 2007

In de duizend gezichten *van Uw volk*

Bisdom van Breda

Diocesane beleidsnota

Vanaf 2007

*Wij bidden
U, God,
om verbondenheid.*

*Dr. Martinus Muskens
Bisschop van Breda*

*Help ons
verdeeldheid te voorkomen
en vooroordelen
en bittere beschouwingen
te vermijden.*

6 november 2006
*Feest van alle heilige verkondigers
van het geloof in onze streken*

*Help ons
rond onze bisschoppen
de eenheid
van Uw Kerk te versterken
in de duizend gezichten van Uw volk.*

Uit het Jubileumgebed 2003, bisdom van Breda.

*Hij die ons in zijn dienstwerk heeft gewild,
die het gewaagd heeft onze hand te vragen;*

*die ons uit angst en doem heeft weggetild
en ons tot hier op handen heeft gedragen;*

*Hij die verlangen wekt, verlangen stilt –
vrees niet, Hij gaat met ons, een weg van dagen.*

Te zingen vóór lezing en bespreking van de beleidsnota.
(Gezangen voor Liturgie 616)

Inhoud

Voorwoord	6
I Inleiding	7
1. Jaar van het religieus erfgoed	7
2. Geestelijk erfgoed	7
3. Secularisatie	8
4. Inhoud en vernieuwing	8
5. Diocesaan beleid	9
6. Trouw, ruimte en respect	9
II Diocesaan beleid	9
a. De kerk	9
b. Sacramentaliteit	10
c. Brede doelgroep	11
d. Kleine geloofsgemeenschap/geloofsgroep	11
e. Het grote samenwerkingsverband: de parochies	11
f. Pastoraal team, pastoraal plan, beheer	12
g. Pastoraal team – de leiding	12
h. Gemeenschappelijke kerntaak	12
i. Pastoraatsgroep	13
III De achtergrond	13
7. Tekenen van de tijd	13
8. Het bisdom van Breda	14
IV Uitwerking diocesaan beleid	16
9. De kerk	16
10. Sacramentaliteit	17
11. Eucharistie	18
12. Diaconie	20
13. Geloofwaardigheid	21
14. Brede doelgroep	21
15. Op ooghoogte	22
16. Territoriale verankering	23

17.	Kleine geloofsgemeenschap/geloofsgroep	23
	<i>Kleine geloofsgemeenschap</i>	23
	<i>Geloofsgroep</i>	24
	<i>Contactgroep</i>	24
	<i>Vorming en toerusting</i>	25
18.	Het groter samenwerkingsverband: de parochie(s)	25
	<i>De ene parochie</i>	25
	<i>Gemeenschap en organisatie</i>	25
	<i>Pastoraal team – pastoraal plan – beheer</i>	25
	<i>Samenwerking bestuur – pastoraal team</i>	26
19.	Pastoraal team	26
	<i>Positionering</i>	26
	<i>Pastoraatsgroep</i>	26
	<i>Samenstelling</i>	27
	<i>Leiding</i>	27
	<i>Teamleider</i>	27
	<i>Algemene taakstelling</i>	28
	<i>Geest van de inzet</i>	29
	<i>Aard van de inzet</i>	29
20.	De priester, diaken, pastoraal werk(st)er	30
	<i>Ambten en bedieningen</i>	30
	<i>Onderscheiding</i>	30
	<i>Priester</i>	31
	<i>Diaken</i>	31
	<i>Pastoraal werk(st)er – pastoraal werker</i>	31
	<i>Uitzuivering van taakstelling</i>	32
	<i>Kernbekwaamheden:</i>	32
	- <i>Pastorale bekwaamheid</i>	32
	- <i>Leidinggevende bekwaamheid</i>	33
	- <i>Diakonaal-missionaire bekwaamheid</i>	33
	<i>Nabijheid als kwaliteit</i>	34
	<i>Aandacht voor eigen welzijn</i>	34
V	Tot slot	35
21.	Oog voor anderen	35
22.	As it is in heaven	36
23.	Tenslotte	36
VI	Routeplanner	37
	Werk in uitvoering, in negen fasen	37

VOORWOORD

De tijd gaat snel. De vragen van de toekomst van wereld en kerk komen intens op ons af. Een actieve houding daarbij is gewenst. Maar we beseffen ook dat de toekomst niet geheel aan ons is. We bidden: God, van U is de toekomst. We bidden ook: God, U hebt ons in uw dienstwerk gewild. Als bisdomleiding, bisdomraad, Pastorale Dienstverlening en de Dienst Opleiding en Vorming kwamen we in 2004 meerdere malen samen rond de vraag: hoe zal het gaan in de komende tien jaar? En we zagen een toekomst met veel vragen van velerlei aard. Veel mensen zoeken breed naar zingeving en ethische oriëntatie. Er is toenemend belangstelling voor spiritualiteit. Kerkbetrokkenheid neemt af. Toch is de kerk ook gewaardeerd. We realiseerden ons dat we in de toekomst minder priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers zullen hebben, al zullen we ze blijven 'roepen'. Ook zullen er minder financiën beschikbaar zijn.

We besloten bisdombreed een beraad op gang te brengen van gesprekken en consultaties, met het oog op een nieuwe beleidslijn, bestand tegen de tijd die komt. We kozen voor de inhoud voorop. Waar gaat het ons eigenlijk om? Paus Johannes Paulus II ging ons daarin voor. Hij zei bij het ad-liminabezoek in 2004 ⁽¹⁾ tot de bisschoppen:

“Om de kerk van Nederland beter te kunnen inrichten volgens de missiebehoeften, bent u moedig begonnen met het aanpassen van de kerkelijke instellingen door het hergroeperen van de parochies in uw bisdommen tot meer coherente eenheden. Ziet er op toe dat dit aggiornamento niet beperkt blijft tot een formele herstructurering, maar dat het een gelegenheid moge zijn voor het opnieuw ontdekken van de wezenlijke rol van de parochie en van de eigen missionaire taak van de gelovigen, die er deel van uit maken. Moge het leiden tot een betere inzetbaarheid van allen met het oog op de verkondiging van het evangelie.”

In navolging van deze woorden kozen wij voor een gespreksnotitie, waarin de inhoudelijke voortgang van het pastoraat voorop staat: Hoe kunnen we mensen van deze tijd in contact brengen met God? Hoe kunnen we daartoe ontvankelijkheid oproepen? Kunnen we mensen laten zien wat de waarde van sacramentaliteit en sacramenten is? En hoe kan de kerk 'huis voor velen' zijn? En hoe kunnen we naar elkaar in barmhartigheid omzien tot gerechtigheid? En wat is ons 'geestelijk erfgoed'? En welke vragen stelt de geseculariseerde samenleving ons? Hoe kunnen we dit alles in termen van deze tijd naar voren brengen? En op wie richten we ons dan? En welke mensen, middelen en structuren hebben we daarbij nodig? We wilden beginnen met een innovatieve en inhoudelijke impuls, waarna en van waaruit we zien hoe dit leidt tot structurele aanpassingen.

Zo verscheen in februari 2005 de gespreksnotitie De komende tien jaar. Deze is breed besproken in diocesane adviesorganen, in kringen van de pastorale beroepskrachten,

besturen, enzovoort. Daarbij hebben de leiding van de dekenaten en de medewerkers van de Pastorale Dienstverlening veel werk verzet. Meer dan duizend mensen hebben aan de gesprekken deelgenomen en hun opmerkingen gemaakt. Alles is genoteerd. Alle commentaren zijn bestudeerd en geordend. De Priesterraad en de Diocesane Pastorale Raad hebben er meerdere vergaderingen aan besteed. En op onderdelen zijn de drie diocesane beleidsadviesraden geconsulteerd. Nadien is met advies van de Bisdomraad het beleid, zoals in deze nota verwoord, als diocesaan beleid vastgesteld. Zo zullen we met elkaar in de parochies gaan werken, in trouw, met ruimte en respect.

We hopen te mogen rekenen op uw aller betrokkenheid.

¹ Ad-liminabezoek te Rome van de Nederlandse Bisschoppen, 7 – 13 maart 2004.

I **Inleiding** NLEIDING

1. Jaar van het religieus erfgoed

Het jaar 2008 wordt het Jaar van het Religieus Erfgoed.⁽²⁾ Het gaat over religieuze kunst. Er is een eeuwenoud huwelijk tussen kunst en religie, er is een innerlijke samenhang.⁽³⁾ Beide zijn ‘uit hetzelfde hout gesneden’. Ze behoren tot de onzichtbare wereld van geloof, hoop, fantasie, vrees, verbeelding, visioen, vermoeden. Het roept een ‘wereld achter de wereld’ op. Kunst verwijst. Vele kerkgebouwen zijn architectonische kunst. Als het kan moeten we ze behouden, als kerken of in een waardige herbestemming. Ook in kerken is veel kunst. Het jaar 2008 nodigt kerken en kloosters uit hun deuren open te zetten voor het religieus erfgoed: tot inspiratie en behoud.

² De Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland (SKKN) en de samenwerkende Steunpunten Monumentenzorg en Archeologie hebben 2008 uitgeroepen tot het jaar van het religieus erfgoed.

³ Joost de Wal, Kunst zonder kerk, University Press Amsterdam.

2. Geestelijk erfgoed

Het geloof en de verhalen van mensen die op Gods roepstem zijn ingegaan, zijn verbeeld op textiel, in hout en steen, in koper en goud, op ramen en schilderijen en ze zijn op muziek gezet. Het is artistiek religieus erfgoed. Schatten uit het verleden. Maar ook in het heden is er moderne kunst die religieus is. Die van waarde is en ons ‘tot betekenis brengt’.

Het verleden en hedendaags religieus erfgoed verwijst naar geestelijk erfgoed. Het toont en ver-beeldt God die mensen liefheeft, Jezus Christus die zijn leven geeft, de Geest die bezielt. Het spreekt van Maria, Moeder van barmhartigheid en van vele heiligen. De kunstwerken laten zien dat God mensen zoekt, en dat mensen God zoeken, voor elkaar

in staan en vrede stichten.

Om het behouden en behoeden van dat ‘geestelijk erfgoed’ gaat het ons als kerk, hier in West-Brabant en Zeeland. Het is ons als het ware niet genoeg dat mensen door kunst weet hebben van het geloof en de ‘grote verhalen’ en ze bewonderen, al is dat ‘mooi meegenomen’. We willen ook dat mensen vanuit dat ‘verbeeld geloof’ en vanuit het verhaal van God willen leven. Daarvoor willen we (op)staan en gaan. Het religieus erfgoed kan ons daarbij illustratief ondersteunen.

3. Secularisatie

Bovengenoemde opdracht is te vervullen in een gesecculariseerde wereld. Secularisatie is het dynamisch proces waarin religie gezien en beleefd wordt vanuit de seculiere wereld (secular world). Het duidt in wezen op wat van alle tijden is: veranderingen in het omgaan met God en mensen, in het licht van de huidige tijd, samenleving en cultuur. Zo ontstond en ontstaat een bewegend geheel van meningen en vormen, waarin de mens in vrijheid zijn eigen (gelovige) weg zoekt. Het zet de mens ook op eigen benen. Zijn/haar individualiteit wordt er door gesterkt. Tegelijk heeft dat soms ook geleid tot vérgaand individualisme en autonomieverwerving, met als gevolg: geloof in de maakbaarheid. Deze gedachte heeft haar keerzijde gevonden en heeft ander zicht gegeven op religie. Misschien mede ook door oog voor religie als sociale cohesie, door een toenemende belangstelling, ook in instellingen en bedrijven voor spiritualiteit. Zeker ook door de toenemende aanwezigheid van en de interreligieuze dialoog met de andere godsdiensten. Opnieuw wordt ervaren dat het leven van de mens een bijzondere dimensie en impuls tot handelen kan krijgen door leven in geloof. Het kan hem/haar brengen tot verlangen en visioen, tot een sfeer van vertrouwen, tot een houding van verzet tegen onrecht, tot vergeving, kortom tot andere waarden dan eigenwaarden. We leven in een gesecculariseerde wereld. Dat zal zo blijven. Telkens opnieuw moeten we ons geloof verwoorden in termen van deze tijd, samenleving en cultuur. Dan kan het ook ‘werken’. In die zin is er een weg (weer) vrij gemaakt.

4. Inhoud en vernieuwing

Er wordt in ons bisdom door priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers en vrijwilligers hard gewerkt, in ‘dagelijks werk’ en in nieuwe initiatieven. Reden tot grote dankbaarheid. Toch is het een zorg hoe met name het parochiepastoraat in de komende jaren vitaal voortgang kan vinden. Door de secularisatie heeft de kerk in de samenleving een andere positionering gekregen. Andere, ook meer ‘wereldse vragen’ worden haar gesteld. En we gaan een tijd tegemoet van minder mensen (pastorale beroepskrachten, vrijwilligers, kerkleden) en minder middelen. Hoe dan verder? Beantwoording van die vraag willen we niet beginnen met op grond van krimp louter ‘de schaal te vergroten’, om dus op (nog) grotere schaal te doen wat men voorheen al op kleine(re) schaal deed.

Er is gekozen, zoals reeds gezegd, voor inhoudelijke vernieuwing. Waar staan we voor en voor wie? Daarna spreken we ook over (vergroting van) de samenwerkingsverbanden.

5. Diocesaan beleid

In deze nota is het nieuwe diocesane beleid verwoord. De nota heeft de titel In de duizend gezichten van Uw volk. In de titel proberen we te verwoorden dat we met elkaar – zo verschillend als we zijn – elk met ons eigen (ge)zicht, samen de weg willen gaan, als Gods volk, Uw volk. Zoals in deze nota verwoord, zullen we met elkaar in de parochies gaan werken, in trouw, met ruimte en respect. We zullen er aan beginnen en beogen om de doelen die we ons gesteld hebben in drie jaar tijd te realiseren: 2007 – 2010.

6. Trouw, ruimte en respect

We staan als kerk in een lange rijke traditie. Daardoor is door de tijd heen veel van waarde bijeengekomen en behouden. En ook al moet alles wat in de kerk groeit telkens herijkt worden op de maat van het evangelie, we staan dankbaar in die traditie en willen het goede van verleden en heden doorgeven aan elkaar en aan wie na ons komen. Zo zijn we deel van een keten. Zo zijn we trouw aan de kerk. Ook hechten we er aan dat er in de kerk ruimte is. Mensen zijn verschillend: in geloof, in zicht op de samenleving, in hoop op de toekomst. Ook allen die in de kerk werken zijn in dat opzicht niet één. Vanuit de grond van het geloof kunnen vele mensen in de kerk een thuis vinden. Diversiteit neemt in de samenleving en de kerk toe, ook door de eigen wegen die mensen (wensen te) gaan. Dit vraagt dat we ruimte geven, respect hebben, ons willen-verdiepen-in-de-ander, en met de ander verbonden willen blijven. Een grondhouding dus, ook van gebed: Wij bidden U, God, om verbondenheid. Help ons verdeeldheid te voorkomen en vooroordelen en bittere beschouwingen te vermijden. Help ons rond onze bisschoppen de eenheid van Uw Kerk te versterken in de duizend gezichten van Uw volk.⁽⁴⁾

⁴ Jubileumgebed bisdom van Breda 2003.

II Diocesaan beleid

Volgens het hier voorliggend diocesaan beleid zullen wij in het basispastoraat van de parochies gaan werken. We geven hieronder een korte samenvatting van de belangrijkste beleidslijnen en werken die later verder uit. Zie de verwijzingen.

a. De kerk

Gevoed door en richting ontvangend van Schrift en traditie willen we formuleren wat we als kerk zijn. Kerk brengt mensen samen als mensen van God. Het Nederlandse

woord kerk komt van ‘kuriakè’ = gemeenschap door de Heer (Kurios) bijeengeroepen. God brengt mensen bijeen. De kerk is gemeenschap, bezielde en vergaderd door de Geest, gericht op gemeenschap met en navolging van Jezus. Dit komt tot expressie in verkondiging en bediening van de sacramenten en voert tot beoefening van de deugden. Deze gemeenschap gaat als volk van God onderweg, door de geschiedenis heen. Zo gaat het (vanuit God die ons tegemoet komt) om ontmoeting van mensen met God, om gemeenschapsvorming van mensen, om barmhartigheid, gerechtigheid en vrede. Hiervoor willen we ons inzetten, met gevoel voor de tijd waarin we leven en in hoop op toekomst. Ook biddend: God, wij proberen Uw Kerk klaar te maken voor de toekomst, mogen wij frisse wind voelen en kracht vinden, die nodig zijn om vandaag en straks het evangelie te verkondigen.⁽⁵⁾

- lees verder op pagina 16

⁵ Jubileumgebed bisdom van Breda 2003.

b. Sacramentaliteit

In de kerk staat sacramentaliteit centraal. Het is geen eenvoudig begrip. Het wijst op een waarde, een hoedanigheid, een kwaliteit, die zich realiseert in de sacramenten. Zo duidt sacramentaliteit de kwaliteit aan van de geloofsgemeenschap. De sacramentele dimensie van de Kerk is erop gericht Christus als priester, koning en profeet present te stellen. De Heer is zo persoonlijk aanwezig in zijn Kerk, als de sacramenten worden bediend en Hij tot ons spreekt in de Schriften.

Alle gelovigen delen op grond van doopsel en vormsel in het ene priesterschap van Christus. Dat gemeenschappelijke priesterschap oefenen zij uit wanneer zij deelnemen aan de sacramenten, in het bijzonder aan de eucharistie en als zij de genade die zij ontvangen op verschillende wijzen doorgeven.⁽⁶⁾ De roeping van allen krijgt op verschillende wijzen gestalte. Zo zijn priesters en diakens dragers van sacramentaliteit als gewijde personen. De taak van pastoraal werk(st)ers heeft een sacramentele grondslag in doopsel en vormsel. Daarom wordt in het kerkelijk document *Christifideles*⁽⁷⁾ gezegd dat zowel het ministerie van de gewijde bedienaren als de bedieningen, ambten en functies van leken gelovigen een sacramentele grondslag hebben.

In het pastoraat gaat het vooral om de ‘dienst der bemiddeling’, gericht op ontvankelijkheid voor God, die ons tegemoet treedt, eer en evenzeer als wij God zoeken. Het gaat erom de bemiddeling te behartigen tussen die ene werkelijkheidsdimensie die goddelijk en onzichtbaar is, en die andere, die van de mensen is, ervaarbaar en zichtbaar. Die bemiddeling geschiedt op vele wijzen. In woorden, riten en gebaren, in ambten en bedieningen, in de kerkelijke gemeenschapsvorming zelf. De sacramenten van de Kerk nemen hier een wezenlijke plaats in. Vooral de eucharistie als ‘bron en hoogtepunt’⁽⁸⁾ Christus komt aanwezig in woord, brood en wijn. We treden in contact met Christus en in Christus met elkaar. Zo is de eucharistie het hart van de geloofsgemeenschap. De priester gaat erin voor. Velen vervullen er wezenlijke taken in. Ook nu er een tijd

komt waarin er minder priesters zijn, willen we de eucharistie als hart van de geloofsgemeenschap blijven vieren. We komen samen en belijden: Tafel van Eén, brood om te weten dat wij elkaar gegeven zijn.⁶⁾

• lees verder op pagina 17

⁶ Nederlandse Bisschoppen, Profiel van de pastoraal werk(st)er in de Nederlandse Rooms-katholieke Kerkprovincie, Kader voor opleiding en vorming, oktober 2004. Besproken en geaccordeerd door de Priesterraad van het bisdom van Breda, op 30 mei 2005 (brief bisschop M. Muskens, 17 oktober 2005).

⁷ Johannes Paulus II, Christifideles laici over roeping en zending van de leken in de Kerk en in de wereld, no 23, 1988.

⁸ Lumen Gentium 1965, no 11. Nederlandse bisschoppen, Meewerken in het pastoraat, 1999, hfst. 3.1.

⁹ Gezangen voor Liturgie no 568.

c. **Brede doelgroep**

Maakbaarheid is voorbijgaand. Er is opnieuw openheid voor geheimen. Overal is zoektocht naar spiritualiteit, hang naar waarden en normen, vraag naar levensoriëntatie. Bij deze vragen gaat men vaak vooralsnog aan de kerk(en) voorbij. Toch is het 'ons eigen terrein'. Die slag mogen we niet missen. Vanuit de zorg voor eigen kerkleden, die centraal staat, willen we ons breed richten op de velen die zoeken naar zin, houvast en oriëntatie. En we zetten ons in voor kwetsbaren, mensen in de marge, kansarmen, slachtoffers van uitsluiting en uitbuiting. Waarbij evenzeer de kerk 'boodschap heeft' aan de veroorzakers daarvan.

• lees verder op pagina 21

d. **Kleine geloofsgemeenschap/geloofsgroep**

Het accent in het beleid ligt op de kleine geloofsgemeenschap en de geloofsgroep. Deze zijn én selfsupporting én verbonden met het grotere geheel. Hier zit de kracht. Het is schaalverfijning. Mensen die op grond van hun doop het geloof beleven en delen. Zij zetten zich in voor Godsontmoeting, gemeenschapsvorming en zorg voor de naaste. Het kan een plaatselijke geloofsgemeenschap zijn, een koorgroep, gebedsgroep, diaconale groep, een groep gender en levensbeschouwing, een bijbelgroep, e.a. Ze voorzien zelf in eigen voortgang. Er is niet een pastoraal werkende vast met hen verbonden. Het pastoraal team staat voor het geheel. De geloofsgemeenschap of geloofsgroep, die in keuze of door draagkracht een beperkt pastoraal programma kan hebben, weet zich verbonden met het grotere geheel: de parochie en van daaruit met het bisdom en de wereldkerk. Vanuit de parochie wordt het pastoraat in zijn volle breedte behartigd.

• lees verder op pagina 23

e. **Het grote samenwerkingsverband: de parochie(s)**

Geloofsgemeenschappen en geloofsgroepen vormen samen een groter samenwerkingsverband: de ene parochie. Waar gewenst kan dat ook een verband van twee parochies zijn. Van daaruit werkt het pastoraal team. De grote parochie is volgens haar eigenlijke

taakstelling⁽¹⁰⁾ én geloofsgemeenschap én organisatie. Vanuit de parochie wordt gezorgd dat over het geheel het pastoraat integraal behartigd wordt: liturgie, catechese, diaconie en kerkopbouw, en dat er ruimte is voor nieuwe initiatieven. In de eerste helft van 2007 wordt een plan met betrekking tot nieuw te vormen samenwerkingsverbanden op dekenale vergaderingen voorgelegd.

- lees verder op pagina 25

¹⁰ Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie van de R.-k. Kerk in Nederland, 1997 p. 6 (begrippen).

f. Pastoraal team, pastoraal plan, beheer

De drie 'draagbalken' van de parochie zijn het pastoraal team en het pastoraal plan, zoals in de laatste decennia consistent als diocesaan beleid ontwikkeld, samen met de functie van beheer, die aan het parochiebestuur eigen is. Het pastoraal team geeft inhoudelijk leiding aan het pastoraat. Het bestuur, desgewenst ondersteund door commissies op beheersmatig terrein, en de parochievergadering faciliteren en adviseren.⁽¹¹⁾ Voor het pastoraal plan zal vanuit het bisdom een 'model' worden aangereikt.

- lees verder op pagina 25

¹¹ Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie van de R.-k. Kerk in Nederland, art. 24.2 en 40.1.a.

g. Pastoraal team – de leiding

Het pastoraal team, dat werkt vanuit de parochie(s) zal bestaan uit tenminste vier pastorale beroepskrachten. Daarbij kunnen in deeltijd aangestelden zijn. Met tenminste vier personen kan men volwaardig team zijn. In een pastoraal team draagt een priester eindverantwoordelijkheid. Hij is de pastoor, de herder van de hem toevertrouwde parochie.⁽¹²⁾ Ook zal er in ieder team een teamleider zijn. Deze functie behoort in wezen tot de taak van de pastoor, hij kan echter een mede-teamlid daartoe delegeren. De teamleider geeft leiding aan de werkzaamheden van het team, niet meer en niet minder.

- lees verder op pagina 26

¹² CIC c. 519.

h. Gemeenschappelijke kerntaak

De vragen die op de pastorale beroepskrachten afkomen zijn verscheiden en veelvuldig. Zij doen er goed aan zich te concentreren op hun kerntaak, aansluitend bij hun kernbekwaamheden: de pastorale en liturgische bekwaamheid, de leidinggevende bekwaamheid, en de diakonaal-missionaire bekwaamheid.

Vanuit deze kernbekwaamheden zijn priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers vooral spirituele leiders, begeleiders van geloofscommunicatie, die het verhaal van mensen in verband en verbinding kunnen brengen met het verhaal van God. Dat geschiedt in liturgie, gebed, stilte, gesprekken, ritens, gebaren, enzovoort. En ze geven, gewenst of

gevraagd, leiding en begeleiding aan de mensen van de parochie, geloofsgemeenschappen en geloofsgroepen. Ook gaan ze voor in de 'dienst van de diaconie' en brengen ze in het maatschappelijk en politiek debat evangelische waarden in. De drie bovengenoemde kernbekwaamheden en kerntaken moeten nader omschreven worden met het oog op de ambten en functies van de priester, de diaken en de pastoraal werk(st)er.

- lees verder op pagina 30

i. Pastoraatsgroep

Op het niveau van het samenwerkingsverband (één of twee parochies) verdient het aanbeveling een pastoraatsgroep op te richten. Het is een groep kerkleden die deelt in de uitoefening van de pastorale zorg waarvoor de pastoor de eindverantwoordelijkheid draagt en die toevertrouwd is aan het pastoraal team. Zo deelt de pastoraatsgroep in de 'leiding en uitoefening van de pastorale zorg'.⁽¹³⁾

- lees verder op pagina 26

¹³ Voorlopig statuut voor de pastoraatsgroepen in het bisdom Breda, 4 oktober 1991.

III De achtergrond

7. Teken en van de tijd

We zijn kerk in deze tijd en in deze samenleving. Wat kenmerkt deze tijd en samenleving? We weten het. Immers Augustinus (354-430) zegt: ⁽¹⁰⁾ "De mensen zeggen: 'de tijden zijn slecht, de tijden zijn zwaar'. Maar: laten we goed leven en de tijden zullen goed zijn. Want de tijd, dat zijn wij, en zoals wij zijn, zo zullen de tijden zijn."⁽¹⁴⁾ Er zijn zorgen en er is hoop. Het zijn twee kanten van één en dezelfde werkelijkheid. Er zijn enige algemeen kenmerkende thema's voor deze tijd te noemen. Er is een breed ongelijkheidsdenken op allerlei niveaus, in hoger en lager, in meer en minder, tussen mannen en vrouwen, tussen allochtonen en autochtonen, tussen geletterden en ongeletterden, tussen rijken en armen, tussen werkenden en baanlozen, enzovoort. Dit bewerkt een tweedeling in de samenleving, bevorderd door de afbraak van de verzorgingsstaat en het voortdurend appèl op de individuele verantwoordelijkheid. Daarbij wordt ons handelen in het groot en het klein vaak beheerst door drijfveren en systemen van (te) ver doorgevoerde competitie, concurrentie en efficiëntie, in handel, sport, techniek, onderwijs, gezondheidszorg, seniorenzorg, enzovoort. En we leven in een samenleving van communicatietechniek. Informatie en communicatie zijn overal voorhanden. Afstand is er niet meer. Iedereen kan iedereen altijd bereiken, maar evenzeer bedreigen, vgl. de aanwending van communicatietechnieken in oorlog. En veel mensen missen veiligheid. Ze voelen zich sinds 11 september 2001 toenemend bang en bedreigd. Men vraagt zich af: is er nog veilige toekomst voor de wereld, voor mij, mijn

gezin, de kinderen?

Bovenstaande grondlijnen zijn te vertalen naar eigen land en naar de wereldsamenleving. Maar evenzeer zijn de 'tegenbewegingen' te noemen: een wereldwijde roep van de Verenigde Naties, van de Wereldraad van Kerken, van vele non-gouvernementele organisaties (NGO's) tot eerbiediging van de Rechten van de Mens (1948) en de Rechten van het Kind (1989), tot gerechtigheid en tot het anders omgaan met natuur en milieu. En er zijn heel concrete initiatieven, landelijk en wereldwijd, tot ondersteuning van boeren, tot gezondheidszorg zonder grenzen, tot integratie van culturen en religies. Vele zaken, zojuist genoemd, moeten door de politiek (dat zijn wij ook) worden aangepakt en bevorderd.

Maar ook - naar het zich in politieke verkiezingen laat aanzien - groeit de behoefte naar een meer sociaal beleid, naar meer samenhang in de samenleving, naar minder hardvochtigheid en minder economische dictaten. Misschien minder markt en meer ethiek. Er is behoefte aan terugkeer van zaken die van huis uit met religie zijn verbonden: morele wegwijzers, saamhorigheid, betrokkenheid, aandacht, beschikbaarheid, mededogen met wie zwak zijn.

¹⁴ Augustinus, Preek 80.8 (PL 38.498).

8. Het bisdom van Breda

Algemeen

De situatie van ons bisdom is bekend. Het bevat het westelijk deel van Noord-Brabant en de provincie Zeeland. Het is betrekkelijk klein en is door de goede verkeerswegen gemakkelijk te bereizen. Het bevat enkele grote tot middelgrote steden, zoals Oosterhout, Breda, Roosendaal, Bergen op Zoom, Goes, Middelburg, Vlissingen, Hulst en Terneuzen. Verder zijn er vele kleinere plaatsen en dorpen, waaromheen veel land- en tuinbouw is. Deze verkeert in een moeilijke situatie. Sommige steden en dorpen zijn van oudsher bijna geheel katholiek, er zijn ook streken waar de katholieke bevolking in de minderheid is. Met de protestante kerken ter plaatse zijn er meestal goede relaties en lijnen van samenwerking. In de genoemde steden zijn woonwijken met betrekkelijk veel allochtonen. De interculturele en interreligieuze dialoog wordt gezocht en behartigd.

Sociaal-economisch

Het leven van mensen in het bisdom wordt in het algemeen getekend door de welvaart. Dat neemt geenszins weg dat een toenemend aantal mensen leeft op of onder het bestaansminimum: met name oudere buitenlanders en alleenstaande vrouwen met kinderen. Deze armoede blijft vaak onzichtbaar. Door de ligging van ons bisdom tussen Rotterdam en Antwerpen groeit in het noordelijk (Moerdijk) en westelijk deel van Noord-Brabant en ook op Walcheren en in het midden van Zeeuws-Vlaanderen de industrie. Deze gebieden worden knooppunten van verkeer en transport (HSL-lijn,

Westerscheldetunnel). De provincie Zeeland kent in de zomermaanden druk (strand)toerisme van recreanten uit Nederland, Duitsland en België. In sommige bosrijke gebieden van Noord-Brabant verblijven vele mensen in het seizoen op campings.

Kerkelijke

De kerkelijke situatie van ons bisdom, inherent met bovenstaande schets verbonden, wordt gekenmerkt door zorgen en door hoopvolle ontwikkelingen. De statistieken⁽¹⁵⁾ geven aan dat er in ons bisdom 482.496 ingeschreven katholieken zijn over (nu) 103 parochies. Het wekelijks kerkbezoek is 5,6 %, evenwel neemt 50 % van de gezinnen/ personen deel aan de actie Kerkbalans, wat landelijk gezien hoog is.

Er zijn in het parochiepastoraat werkzaam: 38 priesters, 9 diakens, 34 pastoraal werksters en 34 pastoraal werkers. Daarnaast zijn er vele pastorale beroepskrachten werkzaam in andere vormen van pastoraat (religieuzen, justitiepastoraat, gezondheidszorg, pastorale dienstverlening, bestuur, e.a.). Inzake beleid heeft ons bisdom met de drie laatste bisschoppen De Vet, Ernst en mijzelf een consistente lijn gekend. Inhoudelijk: in openheid naar de samenleving en de wereld, diaconaal van karakter. In ontvankelijkheid naar kunst en cultuur, ook als zoek- en vindplaats voor het religieuze. Beleidsmatig: communicatief, in zorg om goede verhoudingen, in motiverend beleid. Het overleg, grondig en geduldig, is in alles een belangrijk voertuig. Bij moeilijkheden die er zijn, wordt gepoogd altijd door gesprek tot oplossing te komen.

In de laatste decennia zijn de volgende punten hoofdlijnen van beleid:

- Samenwerking van parochies en teamvorming van de pastorale beroepskrachten. Er is veel gedaan om de samenwerking van (besturen van) parochies te bevorderen. Alle priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers worden reeds lange tijd benoemd voor parochies in een regio en verbonden aan een team.
- Vitalisering van de plaatselijke geloofsgemeenschappen. Met name wordt geïnsisterd op het maken van beleidsplannen.
- Erkenning van de plaats en taak van vrijwilligers in het pastoraat. Er is veel geïnvesteerd in vorming van vrijwilligers, in het opzetten van een vrijwilligersbeleid, in het formuleren van een 'theologie van de vrijwilliger'. Vele vrijwilligers die de Pastorale School volg(d)en, gingen theologie studeren en werken nu in het pastoraat.

Zorgpunten zijn:

- Goede positionering van de gewijde ambten van de priester en de diaken en de functie van de pastoraal werk(st)er in verscheidenheid en samenhang, in de samenwerking in het pastoraal team.
- Het behoud van de viering van de eucharistie als bron en hoogtepunt van het geloof van de geloofsgemeenschap.⁽¹⁶⁾ We hebben in woord en geschrift daaraan in de laatste jaren veel aandacht besteed.
- Het ouder worden en vertrek van pastorale beroepskrachten en de kleine instroom

van nieuwe priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers.

- En jongeren die niet of nauwelijks de kerk zoeken en slechts in klein aantal door de kerk bereikt worden.

Vraag is of we voldoende inzetten op het pastoraat voor/met jonge gezinnen, dit is voor de 'religieuze socialisatie' met het oog op toekomst van groot belang.

¹⁵ De statistieken per 31 december 2005.

¹⁶ M. Muskens: Briefwisseling met parochies,

verzoek om 33 brieven, eind 2000; Paasbrief Dankbaar Gedenken, 2001;

Brochure Uit Kracht van Hem, richtlijnen voor beleid, 2002; Voortgang van beleid bij het vieren van de eucharistie, 2004.

IV Uitwerking diocesaan beleid

9. De kerk

Met elkaar in West-Brabant en Zeeland willen we gestalte geven aan de kerk. Wat bedoelen we dan? Van welke kerkvisie gaan we uit? Kerk brengt mensen samen als mensen van God. God verzamelt mensen. In het document over de kerk *Lumen Gentium* van het Tweede Vaticaanse Oecumenisch Concilie⁽¹⁷⁾ staat het samengevat zo: de kerk is gemeenschap, bezielt en vergaderd door de Geest en gericht op gemeenschap met en navolging van Jezus. Dit komt tot expressie in verkondiging en voert tot beoefening van deugden.

Dan gaat het eerst om openheid en gevoeligheid voor (de Geest van) God, die ons bezielt en bijeenbrengt en ons reeds kent: Wonderlijk zoals U mij kent (Ps. 139,4). Nodig is dat we 'ruimte maken' voor Gods openbaring en aanwezigheid. We moeten proberen meer met God 'door het leven te gaan', met Hem te wandelen. Mystici spreken in deze zin vaak over 'ambulatio Dei': Mozes, Elia en Jesaja wandelden met God, als met een goede vriend.⁽¹⁸⁾ Er is een weg tot God door Jezus Christus. Hem leren kennen, betekent een band met Hem aangaan en van daaruit Hem volgen. Zo zijn we in Hem ook met elkaar verwanten. Daarom kunnen we elkaar aanspreken als zusters en broeders in Christus. Dit alles vraagt van ons als kerk om eerst en vooral een cultuur van mystiek, stilte, bezinning, bijbellezen en gebed te creëren. Karl Rahner zei ooit: de kerk zal mystiek zijn of ze zal er niet meer zijn. In het kennen van God en Jezus Christus is de kerk, het pastoraat, bemiddelend.

¹⁷ *Lumen Gentium* 9 – 17, Vaticanum II, 1965.

¹⁸ Arjan Visser in gesprek met Herman Bianchi, over de Tien Geboden, in *Dagblad Trouw* 15 juli 2006.

10. Sacramentaliteit

In de Kerk staat sacramentaliteit centraal. Het is geen eenvoudig begrip. Vooral ook omdat bij het eerste zicht de empirische grondslag wordt gemist. Sacramenten zijn taal en tekenen waarmee de Geest de genade van Christus verspreidt in de Kerk. In dat verlengde duidt sacramentaliteit op een kwaliteit, een waarde, een hoedanigheid van – noem het – begenadigd zijn, door God geraakt. En zo kunnen we spreken van de sacramentaliteit van de geloofsgemeenschap als kwaliteit.

Christus is de Herder van de Kerk. Heel de sacramentele dimensie van de Kerk is er op gericht Christus als priester, koning en profeet present te stellen. De Heer is zo persoonlijk aanwezig in zijn Kerk, als de sacramenten worden bediend en Hij tot ons spreekt in de heilige geschriften.

Alle gelovigen delen op grond van doopsel en vormsel in het ene priesterschap van Christus. Dit gemeenschappelijke priesterschap oefenen zij uit wanneer zij deelnemen aan de sacramenten, in het bijzonder aan de eucharistie, en de genade die zij daarin ontvangen op verschillende wijzen doorgeven. Zo zijn allen geroepen tot actieve medewerking aan de zending en opbouw van de Kerk door Christus.

Op grond van doopsel en vormsel worden alle gelovigen geroepen om Christus te ontvangen in de eucharistie, en worden allen in de wereld gezonden om Hem te verkondigen, ieder in de bijzondere omstandigheden van zijn leven: Christus in de wereld present te stellen door een leven van hoop, geloof en liefde, door te getuigen van de hoop, die in ons leeft (cfr. 1 Petr. 3,15 en Joh. 1,6-8).

De roeping van allen krijgt op verschillende wijze gestalte. Hier komen in het bijzonder de roepingen aan de orde die betrekking hebben op taken binnen de geloofsgemeenschap. Naast het gemeenschappelijk priesterschap is er het bijzonder priesterschap. Vanaf het begin heeft de Heer leerlingen geroepen om met Hem te zijn en door Hem uitgezonden te worden (Mc. 3,14). Deze zending gaat terug op Christus zelf en is door zijn apostelen aan hun opvolgers, de bisschoppen, toevertrouwd.

De bisschopswijding verleent de volheid van het wijdingssacrament. In hun werk worden de bisschoppen bijgestaan door priesters en diakens. De dienst van de verkondiging en de zorg voor de bediening van de sacramenten is in de kerk aan het gewijde ambt toevertrouwd.

Binnen het gemeenschappelijk priesterschap van allen worden sommigen, vrouwen en mannen, geroepen tot meer rechtstreekse medewerking aan het dienstwerk van de bisschop: de pastoraal werk(st)ers. Zij verrichten deze vorm van medewerking op professionele basis, met een zending van de bisschop.⁽¹⁹⁾ Bisschoppen, priesters en diakens zijn dragers van sacramentaliteit als gewijde personen, evenzeer de pastoraal werk(st)ers. Hun bediening heeft een sacramentele grondslag.⁽²⁰⁾

In het pastoraat gaat het vooral om de ‘dienst der bemiddeling’, gericht op ontvankelijkheid voor God, die ons tegemoet treedt, eer en evenzeer als wij God zoeken. Het gaat om de bemiddeling te behartigen tussen die ene werkelijkheidsdimensie die

goddelijk en onzichtbaar is, en die andere, die van de mensen is, ervaarbaar en zichtbaar. Als bemiddeling tot stand komt, krijgt de menselijke wereld openheid en breed perspectief. Voor het scheppen van de band tussen die twee werkelijkheidsdimensies, die verrijkt, heeft de kerk in bijzonder in haar midden ‘heilige woorden en tekenen’, de sacramenten. De dienst van bemiddeling door de sacramenten is in de kerk(en) vooral toevertrouwd aan de ambten. Woord en sacrament zijn bepalend voor de kerk. Zo zijn woord en sacrament en het gewijde ambt als dienst aan woord en sacrament: kerk-constituerend.

Genoemde bemiddeling tussen het ontastbaar-goddelijke en tastbaar-menselijke krijgt uitdrukking in Schriftlezing, symboolhandelingen, riten, gebaren, gebeden, stiltebeleving, e.a. Het vindt haar concentratie en intensiteit in de zeven sacramenten van de kerk: de doop, het vormsel, de eucharistie, het sacrament van boete en verzoening, de ziekenzalving, het sacrament van de priesterwijding en het sacrament van het huwelijk.

In de sacramenten wordt wat geheim-verborgen is, zichtbaar, beleefbaar en tastbaar. Het Geheim wordt in zekere zin onthuld en toegankelijk. Door de oosterse kerken worden sacramenten ook ‘heilige mysteries’ genoemd.⁽²¹⁾ Je ontvangt er iets door om niet: genade van Christus.

Naar beleid betekent dit dat we in de tijd die komt moeten doen wat we kunnen om de sacramentele dienstverlening zo goed mogelijk te verzorgen. Omwille van de eigenheid van de sacramentele bemiddeling van Gods genade. Het vraagt van allen erkenning van de waarde-volheid van de sacramenten. Het vraagt respect voor de bedienaren van de sacramenten. Het vereist bereidheid tot samenwerking, oog voor taakverdeling, aandacht voor bevoegdheden en bekwaamheden. Het vraagt een dusdanige taakverdeling tussen de pastorale beroepskrachten en, indien aanwezig, emeriti-priesters (en emeriti-diakens) dat, waar gevraagd en gewenst, in de sacramentele bediening wordt voorzien en deelname aan de regelmatige viering van de eucharistie voor allen wordt mogelijk gemaakt. Het vereist ook catechese en voorlichting aan mensen over het bijzonder karakter van de sacramenten en om uitleg over de verschillen tussen bijvoorbeeld de viering van de eucharistie en een woord- en communieviering, tussen het sacrament van de zieken en een ziekenzegen enzovoort.

¹⁹Nederlandse bisschoppen, Profiel van de pastorale werk(st)er in de Nederlandse Rooms-katholieke Kerkprovincie, Kader voor opleiding en vorming, oktober 2004. Besproken en geaccordeerd door de Priesterraad van het bisdom van Breda, op 30 mei 2005 (brief bisschop M. Muskens, 17 oktober 2005).

²⁰H. Witte, ‘Vingeroefeningen in sacramentaliteit’, in Gekend Worden, VPWinfo, no 3, 2006.

²¹Katechismus van de Katholieke Kerk, 1995, no 774.

11. Eucharistie

Onder de sacramenten en woorden, gebaren en riten, die ‘wezen en teken’ van Gods aanwezigheid zijn, nemen ‘om te beginnen’ de sacramenten van doopsel en vormsel een belangrijke plaats in.

Doopsel

Door de doop worden we ingelijfd bij Christus en behoren we tot de bredere kring: Volk van God. ‘Het geloof van ons doopsel’ was het thema dat we kozen voor het 150-jarig jubileum van het bisdom in 2003. Met meer dan 2000 mensen zijn we in Rome geweest en hebben we in de doopkapel van de St. Jan van Latheranen elke bedevaartganger persoonlijk mogen toewensen: laat uw leven een weerspiegeling zijn van uw doopsel. Het kunstwerk op het voorplein van het bisschopshuis en bisdomkantoor is daaraan een levende herinnering.

Vormsel

Het sacrament van het vormsel voltooit ons doopsel en maakt ons vol van de Heilige Geest om in woord en daad te getuigen. Het vormsel wordt sinds meerdere jaren in ons bisdom per regio gevierd. Hierdoor hebben de voorbereiding, de viering, en de saamhorigheid onder de kinderen aan intensiteit en kwaliteit gewonnen. Het zijn féésten van het vormsel. Overwogen wordt om met alle kinderen die in een jaar het sacrament van het vormsel hebben ontvangen, nadien nog eenmaal op een centrale plaats in het bisdom samen te komen als grote ontmoeting, impuls, steun in de rug, vuur en Geest die voortstuwt.

Eucharistie

Onder deze en andere sacramenten neemt de eucharistie evenwel de voornaamste plaats in. Het is het meest waardevolle dat de Kerk op haar pelgrimstocht door de geschiedenis heeft, zei Paus Johannes Paulus II.⁽²²⁾ Verlossing van gebrek aan liefde wordt bewerkt. Bevrijding gaat verder. Relatie tot God komt tot stand. Christus komt er in aanwezig. We treden in contact met Christus, Verrezen Heer, en in Christus met elkaar. In woord, brood, beker en wens tot vrede. We zijn immers in Christus één Lichaam (1. Kor. 10,17). In de viering van de eucharistie wordt onze eenwording gefundeerd, verbeeld, bewerkt en versterkt. En dan gaat het altijd om een getuigenis van dank, hoop, inzet en liefde: wij danken God, wij getuigen van hoop, beloven onze inzet en bevestigen onze liefde voor elkaar, waarna we heengaan in vrede en tot vrede.⁽²³⁾ Eucharistie is rond de tafel samenkomen, zoals wellicht dagelijks met huisgenoten, maar vooral ‘als we iets te vieren hebben’. We weten uit ervaring wat dit betekent. De tafel is centrum van onderlinge verbondenheid. Het verband en verbond wordt gevoed.

Wat dit voor het beleid betekent hebben we in meerdere brieven en brochures in de afgelopen periode beschreven. We wijzen in dit verband op de brochures *Uit kracht van Hem en Voortgang van beleid bij het vieren van de eucharistie*, die we respectievelijk in 2002 en 2004 hebben geschreven.

Het belangrijkste is het overtuigend gesprek en het overleg erover. Pastorale beroepskrachten spreken met elkaar, met besturen, met vrijwilligers over de vraag hoe de eucharistie als viering van de geloofsgemeenschap centrum kan blijven van waaruit we

geloven, van waaruit we Kerk zijn, van waaruit we leven. Ook bij de grotere samenwerkingsverbanden is en blijft de keuze dat nu op deze dan op die plaats de eucharistie wordt gevierd.

De priester, die maximaal celebrant is in drie vieringen per weekend,⁽²⁴⁾ gaat rond en brengt de mensen ter plekke samen rond de Tafel des Heren. Zo kan naar het mogelijke uitvoering worden gegeven aan de overtuiging dat elke geloofsgemeenschap recht heeft op de viering van de eucharistie in haar midden. Zo wordt de viering van de eucharistie punt van keuze en beleid, op te nemen in een pastoraal plan, waartoe het bisdom te zijner tijd een model zal aanreiken.

²² Johannes Paulus II, encycliek *Ecclesia de Eucharistia*, 2003.

²³ Dank, hoop, inzet en liefde zijn de centrale thema's die in elk eucharistisch gebed terugkeren.

²⁴ M. Muskens, *Uit kracht van Hem, richtlijnen voor beleid voor de viering van de eucharistie*, p. 37 art. 10.

12. Diaconie

In de omschrijving van de kerk in termen van *Lumen Gentium* wordt gesproken over 'navolging van Christus' en over 'deugden'. En zojuist hebben we de eucharistie centraal gesteld. Van daaruit willen we het missionaire en diaconale karakter van de kerk en van het pastoraat in ons bisdom benadrukken. Het is de directe consequentie van wat ons is aangezegd: wij zijn naaste van iedereen (Lc. 10,36-37).

Dit houdt de opdracht in om naaste te worden. En of we naaste-zijn, zullen we niet zelf kunnen zeggen, maar zal de ander ons aan-zeggen. Het gaat hier én om diaconale activiteiten én om de bron van waaruit wij handelen: Christus, gekomen om te dienen (Mc. 10,45).

Deze diaconale opdracht, waarvoor we staan, is des te indringender, omdat de wereld in een tijdsbestek van één mensenleven tot een dorp is geworden: global village.

Werelddelen staan intens met elkaar in contact. Politiek en economie kennen een wereldschaal die bepalend is. Het straatbeeld in ons land en ook in andere landen krijgt gezicht door de aanwezigheid van mensen uit andere landen en culturen.

Kerk en wereld zijn geen van elkaar te scheiden gebieden, maar ze vallen ook niet samen. In de kerk bezien wij de wereld in het licht van Gods belofte: leven in overvloed. Daarom bidden en strijden wij voor de vervulling van Gods belofte, hier en elders: deze wereld anders, rechtvaardiger, veiliger, schoner, mooier, vrolijker. Een wereld waar ruimte is voor alle vrouwen, mannen en kinderen om menswaardig te leven in een duurzame relatie met de aarde en alles wat daarop leeft. Diaconie in onze onmiddellijke omgeving, diaconie met betrekking op de wereld 'om het aanschijn der aarde te vernieuwen'.⁽²⁷⁾

Het is een opdracht, die wij ons zeer eigen maken. Die opdracht begint met erdoor-geraakt-willen-worden en van daaruit in beweging en actie komen. Het pastoraat in ons bisdom is diaconaal van karakter. Paus Benedictus XVI schreef in zijn brief *Deus caritas est*: De dienst van de liefde (diakonia)... behoort tot het wezen van de Kerk, het is een

onontbeerlijke uitdrukking van haar diepste wezen, samen met de dienst van de sacramenten en de verkondiging van het woord.⁽²⁷⁾

Het verwijst terug naar Jezus Christus zelf, die als prelude op zijn kruisdood de voeten van zijn leerlingen waste (Joh. 13,1-15). Karl Rahner en Paus Benedictus XVI benadrukken beiden twee zijden van de ene werkelijkheid van de Kerk. Complementair aan elkaar tonen zij de beide assen waar het in de Kerk om 'draait': mystiek én diaconie, verdieping én verbreding. Hier zijn we in ons bisdom mee bezig. Hopelijk wordt het toenemend kenmerkend voor het pastoraat in het bisdom van Breda.

²⁵ Paasbrief 2002, Kerk-zijn in één wereldwijde samenleving, Uitgave bisdom van Breda, Levend Water, no. 5, 2002.

²⁶ Gebed om de Heilige Geest.

²⁷ Paus Benedictus XVI, Deus caritas est, 2005, no 22.

13. Geloofwaardigheid

Op bovenstaande wijze willen we kerk zijn en in de samenleving staan. Het motto van Kerkbalans 2006 was 'de kerk is heel wat waard'. Dat is ook zo, in meer dan één opzicht. Het geloof is niet alleen voor de beslotenheid van de binnenkamer of het kerkgebouw. Het is een licht op de standaard (Mt. 5,15).

Het geloof is gebaat bij openlijke presentatie. Het moet publiek en sociaal een gezicht krijgen, waardoor het geloofwaardig en plausibel is. De kerk als organisatie is daarvoor de weg. Godsdienstigheid moet ook geïnstitutionaliseerd en georganiseerd worden. Zo wordt duurzaamheid en continuïteit behartigd en wordt verdamping voorkomen. Met 'geïnstitutionaliseerde godsdienstigheid' is de samenleving gebaat. Een en ander vraagt dat we in verdieping en verbreding, met handen in gebed en handen uit de mouwen, naar buiten treden. Plausibiliteit is goed. We zijn geen schuilkerk.⁽²⁸⁾ We zijn als katholieken zelfbewust, de verlegenheid voorbij, ook al beseffen we dat de kerk *ecclesia semper reformanda* is: zich altijd moet herijken op de maat van het evangelie.

²⁸ Adrianus Kardinaal Simonis, bij de start van Kerkbalans 2006, 12 januari 2006, te Utrecht.

14. Brede doelgroep

Uitdrukkelijker dan voorheen formuleren we in dit nieuwe beleidsplan op wie wij ons als kerk willen richten. Dit sluit aan bij wat we boven zeiden over verdieping en verbreding. Eerder is al eens geformuleerd dat, nu de kerk kleiner wordt, de verleiding groot is om vooral aandacht te besteden aan behoud en voortgang van de eigen kleine groep. De Katholieke Kerk in Nederland is de afgelopen jaren veel bezig geweest met de eigen organisatie. Dat was nodig. Nu is echter de tijd gekomen om te bouwen aan een nieuwe infrastructuur en een nieuw financieringsplan voor de kerk van de toekomst. Dit diocesaan beleid voor de komende jaren is daarvoor. Het gaat om een infrastructuur, die het mogelijk maakt de, vanuit de kerk gezien, randgelovigen, de niet met de kerk

verbonden en de vele zinzoekers te bereiken. Een nieuw élan is daartoe nodig.⁽²⁹⁾ We willen naar buiten treden en melden dat we ‘boodschap hebben’ aan mens en wereld. Daarom willen we als kerk staan in een drievoudige gerichtheid.

- We hebben eerste zorg voor hen, die zich tot onze kerk bekennen, eigen kerkleden. Zij zijn de kurk waarop het geheel drijft: het volk van God.
- Van daaruit willen we, ook vanuit missionair élan, openstaan voor de vele mensen die zoeken naar zingeving, zoeken naar God, naar ethische richtinggeving, naar levensoriëntatie. Die groep is groot. Het zijn de spirituele zoekers. Religie, spiritualiteit en geloof is ons eigen terrein. Daarop hebben wij (vanouds) veel te bieden.
- En ook zijn we vanuit diaconaal-missionaire geest gericht op de groter wordende groep mensen die kwetsbaar zijn: mensen die zich daardoor soms bevinden in de marge van de samenleving. Vooral ook voor deze minsten (Mt. 25) willen we er als kerk zijn. Mede om hen te bereiken participeren we als kerken ook in allerlei maatschappelijke netwerken. Onze betrokkenheid in dezen wordt gevoed door een houding van barmhartigheid. Barmhartigheid is vanuit het Grieks ‘je laten raken’. We oefenen in barmhartigheid met het oog op gerechtigheid en vrede. En tegelijk spreken we, als het kan, ook hen aan die de veroorzakers van deze kwetsbaarheid zijn. En we stellen vragen bij de structuren, die dit in stand houden.

Naar beleid toe betekent dit: als de keuze voor deze ‘drievoudige gerichtheid’ waarachtig gemaakt wordt, zal dit zichtbaar zijn in de activiteiten en in de pastorale programmering. Dan komen projecten in beeld als Groothuisbezoek, Spirit in Roosendaal, Geloof in kinderen, het Fakkelprojekt, Inloophuis, Vredesweek met buitenlanders, bezoek van vrouwen in de gevangenis, ziekenbezoek, bijeenkomsten met gescheidenen, Debat over de Zorg, project Kerk en landbouw, Kerk kan Anders, enzovoort.

²⁹ Missiebrief van de Nederlandse bisschoppen, Getuigen van de hoop die in ons leeft, 2006.

15. Op ooghoogte

In de kerk willen wij door prediking, sacramentaliteit en pastorale ontmoeting, om het eens anders te zeggen: ontmoeting met God, gemeenschap van mensen, en gerechtigheid en vrede bewerken. Het is daarbij van groot belang dat we dit doen ‘op ooghoogte’ van mensen.⁽³⁰⁾ Dat wil zeggen: in relatie tot het ervaren van mensen. Op het niveau waar de mens leeft, staat, denkt, voelt, handelt, fantaseert, vreugde en verdriet heeft.

Het betekent ook dat het moet geschieden in beeldende taal, meer open-leggend dan uit-leggend, meer luisterend dan sprekend, vooral evocatief. Kortom: we moeten zorgen dat de ‘oude woorden en gebaren van de traditie’ (ook de sacramenten) hun bezieling en band met de menselijke ervaring (her)vinden.

Dit vraagt dat we ons verdiepen in wie de hedendaagse mens is, wat haar/hem drijft en

bezighoudt. Wat de mens innerlijk roert en raakt als men in aanraking komt met woorden, mensen en beelden die van God spreken. En hoe iemand dan innerlijk groeien kan. Dat vereist van de kerk en haar werkers ook een band met de cultuur, met hedendaagse literatuur, met muziek, theater, film, kunst. Daarin toont zich de mens onbegrensd.

³⁰ H. Wiersinga, *Op ooghoogte*, Meinema, Zoetermeer, 2000.

16. Territoriale verankering

Geloven betekent vertrouwdheid. Het is zich thuisvoelen in een gemeenschap. Zich verankerd weten in een traditie. Zich geborgen voelen in een door God gewaarborgde samenhang. Het geeft een dragend fundament: bij de Heer is mijn leven veilig, voor wie zou ik bang zijn? (Psalm 31) Dit zich-thuis-voelen geschiedt in een vlechtwerk van belevenissen en religieuze ervaringen. Daartoe behoren Schriftplaatsen, gebedsteksten, rituelen en liederen. Ook in geloof doorstane crises én in geloof beleefde feestelijkheid. Dit alles veronderstelt de territoriale verankering van het geloof. Deze wordt echter bemoeilijkt door de toenemende individualisering en de mobiliteit van ons allen. Ook doordat communicatie niet langer aan tijd en ruimte gebonden is. Het wordt als waardevol en nodig ervaren 'op een bepaalde plaats' gebonden te zijn. Men treedt er binnen in een gemeenschappelijke ervaringsgeschiedenis. Dat bewerkt duurzaamheid. Mensen moeten elkaar in hun zoeken naar geloof kunnen treffen 'als in een herberg'.⁽³¹⁾ De kerk dient plaatselijk verankerd te zijn, ze vindt haar basis in *déze* concrete geloofsgemeenschap. Tegelijk is ze er niet in opgesloten, ze gaat er over heen en er aan voorbij, en zoekt over grenzen heen inspiratie. Het is misschien dát wel, wat we precies met katholiek aanduiden: de grenzen verleggend.

Als we zeiden dat de kerk plaatselijk verankerd moet zijn, betekent dat niet dat de overgeërfde structuren zonder aanpassing in stand gehouden moeten worden. Daarom ook zetten we met erkenning van de noodzaak tot territoriale verankering, nieuw diocesaan beleid uit, waarin nieuwe structuren staan aangegeven.

³¹ E. Henau, *Hoe kunnen wij zingen op vreemde grond?* Titus Brandsmalezing 2005, Valkhof Pers 2005.

17. Kleine geloofsgemeenschap/geloofsgroep

Kleine geloofsgemeenschap

De territoriale verankering, waarover werd gesproken zien wij voor de toekomst gerealiseerd én in het klein én in het groot. In het klein in de kleine geloofsgemeenschap, in het groot in het groter samenwerkingsverband. De kern is gelegen in de kleine plaatselijke geloofsgemeenschap, die én 'voor zichzelf zorgt' én 'zichzelf niet genoeg is'. Bij de plaatselijke geloofsgemeenschap denken we aan bijvoorbeeld wat nu een kleine parochie is of een wijkparochie. Het vastgestelde diocesaan beleid zet in op schaalvergroting.

Deze wordt evenwel gevoed vanuit schaalverkleining die schaalverfijning is. De kleine geloofsgemeenschap bestaat uit een groep mensen, op elkaar betrokken, die vanuit hun doop het geloof met elkaar willen beleven en delen. Ze doen dat 'in eigen kring' met uitstraling naar buiten: altijd is de deur open. En de groep is zichzelf niet genoeg, hij is deel van een groter geheel: het samenwerkingsverband, de parochie(s), en ook deel van de wijk, het dorp, de stad, de regio.

De geloofsgemeenschap, zoals hier aangeduid, hoeft niet het volledige pastorale programma te bieden. Daarvoor staat het grote samenwerkingsverband borg. Men kan een gedeelte doen, bijvoorbeeld waar men sterk in is of waar men ervaring en kunde in heeft. Vooral ook zal men doen wat de situatie ter plaatse vraagt. In een oude wijk: contact met ouderen. In een nieuwe wijk: catechese met kinderen en ouders. In een oude stadswijk: interreligieuze dialoog. En waar de kerk naast de school staat: jongerenpastoraat en schoolpastoraat.

En tot de basistaken van elke plaatselijke geloofsgemeenschap behoren die taken die de gemeenschap vraagt en vooral dragen: alle activiteiten die te maken hebben met verdieping van het geloof, verzorging van vieringen, bezoeken van zieken en ouderen, welkomswerk, zorg voor nabestaanden, doopbezoek, en dergelijke. Ook behoort daarbij de behartiging van de zakelijke (financieel-materiële) voorwaarden tot voortbestaan, in contact met het grotere samenwerkingsverband. Dit alles wordt ter plaatse door vrijwilligers gedaan. Er is niet speciaal één pastoraal werkende, verbonden aan de plaatselijke geloofsgemeenschap. Het ene pastoraal team is er voor het geheel.

Geloofsgroep

Naast kleine geloofsgemeenschappen kunnen ook geloofsgroepen deel uitmaken van het grotere samenwerkingsverband: een Taizé-jongereengroep, een gebedsgroep, een gemeenschap, een koorgroep, een diaconale groep. Wellicht kan het ook een pastorale groep van een ziekenhuis of verpleegtehuis zijn, waardoor parochiepastoraat en categoriaal pastoraat meer op elkaar betrokken raken. Ook bij de geloofsgroep gaat het om een groep mensen, met elkaar verbonden, die op grond van hun doop rond een bepaalde pastorale activiteit het geloof met elkaar willen beleven en delen, met uitstraling naar buiten. De groep is zich bewust dat ze deel is van een groter geheel.

Contactgroep

Elke geloofsgemeenschap of geloofsgroep kent een contactgroep (eventueel een contactpersoon) die aanspreekpunt is én ter plaatse én naar buiten, met name naar het grotere samenwerkingsverband van de parochie. Er kan een structurele band ontstaan tussen deze contactgroepen of contactpersonen en het grotere samenwerkingsverband van de parochie(s), in bijvoorbeeld het lidmaatschap van de parochievergadering, of in een commissie of werkgroep van het parochiebestuur.⁽³²⁾

Vorming en toerusting

In de realisering van dit diocesaan beleid wordt er veel gevraagd van de vrijwilligers. Meer en anders dan voorheen. Zij zijn nu de dragers van het pastoraat, de uitvoerders van de geloofsactiviteiten. Naast betrokkenheid en inzet, vraagt dat ook inzicht en vaardigheid. Vorming en toerusting zijn daarom van toenemend belang. Daarom hebben we de Pastorale Dienstverlening van ons bisdom gevraagd om samen met de Pastorale Scholen een integraal scholingsaanbod te maken voor vrijwilligers. Dat heeft genoemde dienst gedaan. Er is voor 2006-2007 een aanbod 'Pastorale scholing voor vrijwilligers' gemaakt, gevarieerd en flexibel. Het is in juni 2006 aan alle parochies aangeboden.

³² Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie van de Rooms-katholieke Kerk in Nederland, 1997, artikel 49.

18. Het groter samenwerkingsverband: de parochie(s)

De ene parochie

De beleving van het geloof krijgt een nieuwe verankering in het groter samenwerkingsverband dat de ene parochie is. De taak waarvoor we als kerk staan, omschreven we eerder als 'verdieping en verbreding'. Het gaat om ontmoeting met God, gemeenschap van mensen en behartiging van gerechtigheid en vrede, door prediking, sacramentaliteit en pastorale ontmoeting. En dat te behartigen in openheid naar kerkleden, zoekers en kwetsbaren en in projecten van vernieuwing.

We menen dat we het volbrengen van deze taak het beste voor de toekomst kunnen waarborgen door fusie van parochies, zeker nu het aantal beroepskrachten kleiner wordt en er minder kerkleden en minder financiën zullen zijn. De ene parochie zal gestalte geven aan de samenwerking van de kleine geloofsgemeenschappen en de geloofsgroepen. Fusie van meerdere parochies tot één parochie bevordert ook eenheid van beleid, brengt (de kwaliteit van) mensen bijeen en bundelt bestuurskracht. In bijzondere omstandigheden kan het grote samenwerkingsverband bestaan uit twee parochies, die dan in convenant samenwerken.

Gemeenschap en organisatie

De grote parochie moet 'ankerpunt' van geloofsbeleving zijn. Zij moet zijn, waarvoor ze is bedoeld: zowel geloofsgemeenschap als organisatie.⁽³³⁾ De parochie kan niet slechts een 'bestuur op afstand' zijn. Een en ander vraagt om een goede doordenking en inrichting van de grote parochie.

Pastoraal team – pastoraal plan – beheer

Er zijn drie hoofdtaken die in de vergrote parochie goed dienen te worden behartigd: a) de formatie en positionering van het pastoraal team, b) het pastoraal plan, c) de functie van beheer, eigen aan het parochiebestuur. Deze drie taken zijn de draagbalken van de

parochie. Vooral aan de uitwerking van de twee eerstgenoemde punten, pastoraal team en pastoraal plan, is in de afgelopen dertig jaar in ons bisdom, consistente aandacht en ontwikkeling gegeven. Die dienen voortgang te krijgen.

Samenwerking bestuur – pastoraal team

Het pastoraal team, waarin onderscheiden ambten en functies zijn, geeft inhoudelijk leiding aan het pastoraat. Zo zal het team, geadviseerd door velen, onder meer door het parochiebestuur,³⁴ de richting aangeven die men pastoraal wil gaan. Dit vraagt zowel intense samenwerking en loyaliteit tussen bestuur en pastoraal team als afgrenzing in verantwoordelijkheid en taakstelling.

Het parochiebestuur behartigt onder voorzitterschap van en in college met de pastoor of eindverantwoordelijke priester de functie van beheer. Dat is in de grote parochie geen geringe taak. Ook vervult het bestuur de functie van werkgever voor de pastoraal werk(st)ers en voor anderen (zoals secretariële medewerkers, kosters, en anderen). Tevens ligt bij het parochiebestuur een belangrijke taak met betrekking tot beleid, inzet en welzijn van de vrijwilligers in de parochie. In die zin is het bestuur ook voor de vrijwilligers een soort werkgever.

Het is van groot belang dat het parochiebestuur evenals het pastoraal team haar taak vervult in nauwe samenwerking met en in afstemming op de kleine geloofsgemeenschappen en geloofsgroepen. Goede verbinding en samenwerking met de contactpersonen of contactgroepen van de geloofsgemeenschappen zal van groot belang zijn. Zo kan de parochie zijn wat ze moet zijn: geloofsgemeenschap en organisatie.

³⁴ CIC, c. 515.

³⁴ Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie van de Rooms-katholieke Kerk in Nederland, 1997, artikel 24.2.

19. Pastoraal team

Positionering

Vanuit en verbonden aan de parochie als geheel is er een pastoraal team van minstens vier bezoldigde pastorale beroepskrachten. Aan de parochie wordt gevraagd daarvoor de financiën bijeen te brengen, onder andere door een systeem van normatief begroten.⁽³⁵⁾ Een team van minstens vier personen, voltijds en/of deeltijds, is nodig om als team goed te kunnen functioneren naar kwaliteit, collegialiteit, complementariteit en vervangbaarheid. Ook om de veelzijdige vragen die op het pastoraat afkomen in goede taakverdeling, specialisme en professionaliteit te kunnen behartigen.

Pastoraatsgroep

Op het niveau van het samenwerkingsverband van de parochie(s) wordt aanbevolen dat er een pastoraatsgroep wordt opgericht. Dit wordt situationeel gezien. Het is een groep van betrokken actieve katholieken, die verbonden is met het pastoraal team. De pastoraatsgroep deelt in de uitoefening van de pastorale zorg, waarvoor de pastoor de

eindverantwoordelijkheid draagt en die toevertrouwd is aan het pastoraal team. Zo zijn de leden van de pastoraatsgroep 'medewerkers' van het pastoraal team voor behartiging van het pastoraat in het geheel van de parochie(s). Het Voorlopig statuut voor de pastoraatsgroep in het bisdom van Breda dat van kracht is kan nu aan deze actualiteit worden aangepast en tot definitief statuut worden gemaakt.⁽³⁶⁾

Samenstelling

Er wordt naar gestreefd dat de verschillende ambten en functies in elk team vertegenwoordigd zijn. Elk team heeft zo mogelijk een priester, een diaken en een pastoraal werk(st)er in zijn midden. Dit is van belang vanwege de sacramentele bediening, gegeven met het wijdingambt, en vanwege het eigen charisma dat elk ambt en elke functie heeft, en ter bevestiging van elkaar. Priester, diaken en pastoraal werk(st)er tonen grote loyaliteit aan elkaar. Ze respecteren elkaars ambt en zending en daaruit voortkomende bekwaamheden en bevoegdheden. Als men elkaar 'het werk gunt' en men verheugd is over elkaars kwaliteiten, is er een gunstige voedingsbodem voor teamvorming. Met een team, bestaande uit een of meerdere priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers is ook vaak de vitaliteit gediend. Het geeft ruimte aan de verschillende leeftijden. En de herkenbaarheid kan erdoor bevorderd worden: team en kerkleden herkennen zich in elkaar.

Leiding

De leiding van de parochie is in eindverantwoordelijkheid toevertrouwd aan de priester, die pastoor of eindverantwoordelijke priester is: de herder van de hem toevertrouwde parochie.⁽³⁷⁾ In ons bisdom wordt tot op heden vanuit de diocesane benoemingskeuze overlegd met betreffende priester over een benoeming tot pastoor (CIC c. 519) of tot eindverantwoordelijke priester (CIC c. 517, 2). Een keuze voor het laatstgenoemde wordt ingegeven door het 'tekort aan priesters', zoals in genoemde canon verwoord staat. Evenwel ook de eindverantwoordelijke priester is 'voorzien van de machten en bevoegdheden van een pastoor'. En de 'deelname aan de uitoefening van de pastorale zorg' mag verstaan worden in de richting van werken in teamverband. Verwacht wordt dat in de nabije toekomst - mede in verband met spreiding van met name priesters over het gehele bisdom - meer gebruik zal worden gemaakt van de canonieke mogelijkheid om benoemingen van pastoors te doen voor een bepaalde tijd.

De bisschop treedt daartoe in overleg met het kapittel.⁽³⁸⁾ Hiermee raken we het hoofdstuk van de mobiliteit van allen, die in het pastoraat werkzaam zijn. Dit zal toenemend gewenst zijn en gestimuleerd worden, ook met betrekking tot andere priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers, - altijd ook rekening houdend met persoonlijke en familiale omstandigheden.

Teamleider

In ieder team wordt een teamleider benoemd. In 2002 hebben we geschreven dat de

ontwikkeling van het teamleiderschap parallel loopt met de ontwikkeling en voortgang van de pastorale teams.⁽³⁹⁾ We hebben toen de positie en aanstelling van de teamleider geformaliseerd. Nu er grotere pastorale teams ontstaan, is het aanstellen van een teamleider des te meer evident. De teamleider geeft leiding aan de werkzaamheden van het team. De functie houdt op zichzelf niet méér in. Het is onjuist als deze functie vergroot wordt tot algeheel pastoraal leiderschap of bestuurlijke leiding. Het teamleiderschap is in wezen deel van de algehele pastorale verantwoordelijkheid, die de pastoor heeft. Hij kan echter dit deel van zijn taak ‘delegeren’ aan een ander lid van het pastoraal team, bij wijze van spreken zoals de pastoor (kerk)bestuurlijke taken kan delegeren aan een vice-voorzitter. De benoeming van de teamleider geschiedt door de bisschop. De benoeming van de teamleider, die niet de pastoor is, geschiedt eveneens door de bisschop, op voordracht van het pastoraal team. De pastorale eindverantwoordelijkheid enerzijds en het teamleiderschap anderzijds - vooral als ze vervuld worden door verschillende personen - dienen goed op elkaar te worden afgestemd. Het ambt van pastoor en de functie van teamleider zijn beide functies van leiding, echter onder een verschillend opzicht. Waar competitie in competentie speelt, gaat het mis. Waar er vertrouwen in elkaar, in elkaars positie en in elkaars kwaliteiten is, gaat het altijd goed of komt men bij voorkomende moeilijkheden tot een oplossing. Erkenning en respect zijn de leidende beginselen. Goed en regelmatig overleg tussen de pastoor, teamleider en vice-voorzitter van de parochie(s) kan veel werk opvangen en in goede banen leiden. De procedure tot aanstelling van een teamleider (brief 13 maart 2002, kenmerk 10/125/02) vraagt in het licht van het bovenstaande enige bijstelling.

Algemene taakstelling

Het pastoraal team, verbonden aan de parochie, draagt de verantwoordelijkheid voor het gehele pastoraat. Het erkent de eigen draagkracht van de kleine geloofsgemeenschappen en de geloofsgroepen. Het ziet toe dat het pastoraat integraal in het geheel van de parochie wordt behartigd. Het ziet toe op een regelmatige viering van de eucharistie als ‘bron en hoogtepunt’⁽⁴⁰⁾ van het geloofsleven. Het behartigt de taken van liturgie, geloofsvorming, diaconie, kerkopbouw. Het legt contacten ‘naar buiten’, heeft oog voor en betrokkenheid op wat in de maatschappelijke context gebeurt, participeert met anderen in maatschappelijke netwerken en brengt evangelische waarden naar voren in het maatschappelijk en politiek debat. Het verbindt geloofsgemeenschappen en geloofsgroepen op het beste wat ze hebben. Het zoekt naar een meerkleurig aanbod van pastoraat in plaats van een gelijk aanbod op veel plaatsen. En de leden van het pastoraal team weten zich de eerst-aangewezenen om voor te gaan in vieringen. Ook vormt en begeleidt het team mensen om de taken die ze vervullen goed te doen en insisteert het voortdurend vooral op het geloofsgehalte van het werk. Het team is samen met anderen aandachtig voor nieuwe initiatieven van verdieping, verbreding en variëteit.

Om hier voorbeelden vanuit de huidige praktijk te noemen: met de parochie op bedevaart, oecumenisch bijbels leerhuis, Taizé-weekend, misdienaarsweekend met slapen in de

kerk, Fakkelprojekt om roepingendorstoraat, een dag voor vrouwen in besturen, Lopend Vuur voor vormelingen, bezoek aan de moskee, Kerk kan anders, Klooster in de stad, herdenkingsdienst op de begraafplaats, bijeenkomst met allochtonen, bijeenkomst voor ouders van een doodgeboren kind, Pinksterviering met alle nationaliteiten, inrichting van een bidkapel, enzovoort.

Het pastoraal team vervult deze taak in nauw overleg met het parochiebestuur en de parochievergadering, die adviseren, ondersteunen en faciliteren.

Geest van de inzet

Nu we in dit plan de geloofsinhoudelijke context sterk accentueren, is het ook voor de pastorale beroepskrachten van belang telkens opnieuw de echte referenties te ontdekken en de motieven van handelen uit te zuiveren. Immers al doende vergeten we wel eens ‘waar het eigenlijk om gaat’ en sluipen allerlei oneigenlijke motieven ongemerkt binnen. Ook aan het pastoraat is routine en sleet, gedoofde inspiratie, formalisme en autoritair handelen niet vreemd. Ze kunnen ons bevangen, en ongemerkt de vreugde in het werk en de collegialiteit bederven. Het is goed ons er dan van bewust te worden dat de humus van het leven en werken in de kerk de geestelijke dimensie is.

Vanuit de Schrift wijzen we dan op de brief aan de Galaten, waarin de vruchten van de Heilige Geest staan verwoord: liefde, vreugde, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, vertrouwen, zachtmoedigheid, zelfbeheersing (Gal. 5,22-23). Van belang is het bijeenhouden van de volgende triade: het spreken van het richtingsgevende woord in alle duidelijkheid, het aanmoedigende woord in alle vriendelijkheid, het vergevende woord in alle deemoed.

Een directeur van een verpleegtehuis vertelde: “Heel de week ben ik bezig met documenten en financiële papieren. Ik moet er voor zorgen dat het verpleegtehuis kan overleven. Binnen de directie weegt mijn stem bij het nemen van beslissingen zwaar. Om te voorkomen dat ik beslissingen neem op louter economisch-financieel vlak, ga ik iedere zaterdag golf spelen met een van de bewoners van het verpleegtehuis. Hij moet er mij aan herinneren wie mijn uiteindelijke werkgever is. Ik moet weten in wiens dienst ik sta.” Het gaat om leiderschap in dienstbaarheid. Naar het gelijknamige boek.⁽⁴¹⁾

Aard van de inzet

Met het pastoraal team verantwoordelijkheid dragen voor het pastoraat in een meervoud van geloofsgroepen en geloofsgemeenschappen, met accentuering van de spirituele dimensie, vraagt van de pastorale beroepskrachten een andere wijze van werken. Het zal neerkomen op werken vanuit gemaakte keuzes, vanuit reflectie op eigen ambt en functie, meer spiritueel en coördinerend en aansturend, en toerustend, vormend en begeleidend. Dit alles vraagt van de pastorale beroepskrachten een andere wijze van werken: anders omgaan met vragen die op hen afkomen, binding aan een team als weldaad ervaren, overleg en taakverdeling zoeken als verlichting van werk, vorming en studie aangaan als grond van werken.

³⁵ C. Dirix, Normatief begroten in de parochie, januari 1994. Diocesane Regelingen 2006, p. 50, nr. 13.

³⁶ H. Ernst, Voorlopig statuut voor de pastoraatsgroep in het bisdom Breda, oktober 1991.

³⁷ CIC. c. 519.

³⁸ Vgl. Toepassingsbesluit van de Nederlandse Bisschoppen ad. CIC c. 522.

³⁹ M. Muskens, brief 13 maart 2002, over formalisering van de positie van de teamleider.

⁴⁰ Lumen Gentium XI. Nederlandse bisschoppen, Meewerken in het pastoraat, 1999, hfst. 3.1.

⁴¹ R. Stockman, Leiderschap in dienstbaarheid, de spiritualiteit van het leidinggeven, Lannoo nv, Tiel 2004.

20. De priester, diaken, pastoraal werk(st)er

Ambten en bedieningen

We kennen in ons bisdom als pastorale beroepskrachten: priesters, diakens, pastoraal werksters en pastoraal werkers. Zij werken in teams samen. Over hun aller inzet zijn we verheugd. Hun ambten en bedieningen zijn in sacramenteel opzicht niet gelijk. Dat geeft hen een andere positie en verantwoordelijkheid in de kerk. Eerstgenoemden zijn gewijd en worden door de bisschop op grond van wijding aangesteld, pastoraal werk(st)ers ontvangen van de bisschop een benoeming met pastorale zending voor de duur van hun aanstelling. Daardoor kunnen ook zij deelhebben aan de zending die God aan de kerk ter vervulling in de wereld heeft toevertrouwd. Ze stellen de kerk present in persoon en werk. Allen maken de arbeid van de kerk tot hun werk.

Onderscheiding

Algemene grond van de ambten en bedieningen in de kerk is de overtuiging dat alle kerkleden zijn geroepen tot actieve medewerking aan zending en opbouw van de kerk. Hoewel het werk in de kerk stoelt op de instelling van de ambten, met concentratie op het priesterschap, is het uitgangspunt van al het werk in de kerk gelegen in het doopsel. Door het doopsel zijn we ‘allen geroepen om de zending uit te voeren die God aan de Kerk ter vervulling in de wereld heeft toevertrouwd’.⁽⁴²⁾ Deze zending ligt ingebed en wordt gevoed door de sacramenten van doopsel, vormsel en eucharistie. Het doopsel, waardoor we bij Christus worden ingelijfd en tot Gods volk behoren, zegt ons dat we niet geconditioneerd zijn door de machten van de duisternis. Het vormsel voltooit dit sacrament en maakt ons vol van Geest om de gaven te ontwikkelen die in het doopsel worden geschonken: onmondigheid wordt omgevormd tot zelfstandigheid. Gevormden getuigen, de inzet van talenten is niet langer vrijblijvend. In de eucharistie geeft de Heer zichzelf aan ons tot voedsel voor onderweg. Het aardse wordt doortrokken van het goddelijke. Het geloof van ons doopsel draagt vrucht in de liefde, in het delen van het leven.

In de Handelingen van de Apostelen wordt verteld waaraan men de tijdgenoten en medewerkers van Jezus kan herkennen: zie hoe zij elkaar liefhebben. Dat is nu ook nog zo. Wie op dit moment werk in de kerk verricht, staat in de traditie van de liefde, die het eerste gebod is.⁽⁴³⁾ De kerk kent een verscheidenheid aan diensten⁽⁴³⁾ en charisma's en

heeft die ook nodig. Zo zijn we in de goede zin van het woord ‘op elkaar aangewezen’. En zo treden we naar buiten om Gods Rijk van liefde, vrede en gerechtigheid in de wereld te vestigen. Van deze roeping is Christus zelf de bron.

Priester

De priester stelt door zijn ambt Christus present in de geloofsgemeenschap met name in de verkondiging en de sacramenten. Ook representeert hij de geloofsgemeenschap naar God. ‘Priesters worden gewijd om in de naam van Christus en door het woord en de goddelijke genade de kerk te weiden’.⁽⁴⁴⁾ Weiden is leiding geven. Er is vanouds een intrinsieke band tussen het voorgaan (leiden) van de eucharistie en het leiden van de geloofsgemeenschap. Een priester vervult deze taak als medewerker van de bisschop en onder diens gezag. Hij heeft ook een bijzondere band met de bisschop en daardoor met andere priesters (presbyterium). Het ambtelijk priesterschap is wezenlijk voor de kerk. Zij heeft de priesterlijke bediening nodig.

Diaken

De diaken is in zijn ambt sacramenteel teken van Christus, de dienstknecht (Mt. 20,28). Het meest typerende van zijn ambt en taak is dus de zorg voor de diaconie. Hij zet zich in voor het missionair-diaconale karakter van de kerk en vervult deze taak in liturgie en verkondiging, in sacramentenbediening en in werkzaamheden in het kader van caritas en diaconie. Het gaat om dienst aan de kerk en dienst aan de samenleving. Hij heeft bijzonder oog voor de mens in nood, de mens in de marge. Ook voor de mens in de marge van de kerk. Het is hem er om te doen, om in de kerk de samenleving aan de orde te stellen én om in de samenleving het evangelie te doen klinken. Ook de diaken is medehelper van de bisschop en heeft een band met hem.⁽⁴⁵⁾

Pastoraal werk(st)er – pastoraal werker

Daarnaast kunnen kerkleden, vrouwen en mannen, geschikt en bekwaam, geroepen worden om in de kerk ambten en taken te vervullen, zoals staat in CIC c. 228.1. Zij zijn pastoraal werk(st)er. Zij ontvangen voor de duur van hun aanstelling een pastorale zending. Deze zending geeft verbinding met de sacramentele grondstructuur van de kerk in de bisschop als degene die de zending verleent.⁽⁴⁶⁾ De gegeven zending impliceert een bijzondere band met de bisschop. De taak van de pastoraal werk(st)er ligt vooral op het terrein van begeleiding van gelovigen, opbouw van de gemeenschap, toeleiding tot de sacramenten, catechetische en diaconale vorming en toerusting. Zij zijn ook de eerst-aangewezenen om voor te gaan in woord- gebeds- en communievieringen. In ons bisdom kunnen de pastoraal werk(st)ers, werkzaam in parochies, verlof ontvangen om het sacrament van de doop te bedienen (CIC c. 230.3).

Niet ieder kan tot elk ambt worden geroepen. Er zijn criteria van toelating.

Uitzuivering van taakstelling

Priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers hebben respect voor de sacramentaliteit van de kerk. En als werkers in het pastoraat hebben zij respect voor elkaar als persoon en voor elkaars dienstwerk. Ze erkennen de verscheidenheid van de bedieningen én de samenhang. Ze gunnen elkaar de arbeid, waartoe ze geroepen en bevoegd zijn, waartoe ze bekwaamheden hebben ontwikkeld. De verscheidenheid maakt de samenhang rijker. Priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers werken samen in teamverband en doen het werk collegiaal. Aan hen is/wordt de leiding van het pastoraat in het grotere samenwerkingsverband toevertrouwd. Zij vervullen deze taak met medewerking van de pastoraatsgroep en met ondersteuning van het parochiebestuur. De nieuwe pastorale setting waarin in de komende jaren zal worden gewerkt vraagt om een uitzuivering van de taak van de pastorale beroepskrachten. Zij zullen zich in de nieuwe situatie meer kunnen concentreren op hun kerntaak. Dat kan de diepgang van het pastoraat bevorderen en de arbeidsvreugde verhogen: men kan met die taken bezig zijn, waarvoor men is aangesteld.

Kernbekwaamheden

De taken waar de pastorale beroepskrachten zich vooral op dienen te concentreren, moeten vastgesteld worden vanuit de kernbekwaamheden die elke priester, diaken en pastoraal werk(st)er moet hebben: de pastorale bekwaamheid, de leidinggevende bekwaamheid, de diakonaal-missionaire bekwaamheid. Een bekwaamheid bestaat altijd uit kennis, vaardigheden en attitude.

- Pastorale bekwaamheid

Er is op de eerste plaats de pastorale bekwaamheid. Pastoraal werkenden zijn wegwijzers (v/m) in geloof. Zij bezitten de bekwaamheid om mensen ontvankelijk te doen zijn voor God en om het levensverhaal van mensen te verbinden met het verhaal van God. Daardoor kan er meer zicht en perspectief komen.

Het is de bekwaamheid van levensbegeleiding, van geloofscommunicatie, van geestelijke begeleiding en spiritueel leiderschap. In deze bekwaamheid zijn niet allen op gelijke wijze gevormd en ontwikkeld. Vanuit deze bekwaamheid staan priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers mensen ter zijde, in persoonlijk gesprek en groepsgesprek, in hulpverlening, bijbelstudie, ritens, viering, taal en tekens.

Dit alles vindt zijn concentratiepunt in de sacramentenbediening, die is voorbehouden aan de priester en de diaken. Dit is een belangrijk deel van hun arbeid en is als liturgische bekwaamheid te benoemen, evenzeer als pastorale bekwaamheid. Ook in andere vormen van liturgie, bezinning, gebed, ritens, woorden en gebaren kunnen God en mens elkaar nabij zijn. Het gaat om het geloof op te roepen en ter sprake te brengen als bron, als perspectief voor mens, samenleving en wereld. Taken vanuit deze kernbekwaamheid opnemen (en andere wellicht laten liggen of aan anderen overlaten) vraagt oefening en overleg. De Pastorale Dienstverlening van het bisdom ontwikkelt speciaal op dit punt een aanbod.

- Leidinggevende bekwaamheid

Op de tweede plaats is er de leidinggevende en begeleidende bekwaamheid, niet te scheiden, wel te onderscheiden van de pastorale bekwaamheid. Hier gaat het om de algemene taak van leiding geven aan de pastorale activiteiten en het scheppen van de voorwaarden daartoe, waartoe de pastorale beroepskrachten zijn aangesteld. Daarover is eerder in deze nota geschreven. Specifiek is er de pastorale eindverantwoordelijkheid van de pastoor. Hij is voorzitter van het parochiebestuur, maar kan inzake 'vermogensrechtelijke handelingen de parochie betreffend', een vice-voorzitter last en volmacht geven.⁽⁴⁷⁾ Ook is er de teamleider, priester, diaken of pastoraal werk(st)er, die leiding geeft aan de werkzaamheden van het team. Verder zijn er vele taken van leiding en vooral begeleiding. In het nieuwe diocesane beleid, waarin belangrijke verantwoordelijkheden met de basis worden gedeeld, zal de dienst van de leiding vooral ook het karakter hebben van begeleiding. Dat betreft eerst en vooral voorzien in en bijdragen aan vorming en toerusting. Het betekent tevens supervisie en intervisie en werkbegeleiding. Dit vereist gestructureerde contacten met vrijwilligers, zonder dat men hun werk overneemt. Men ondersteunt hen om bekwaam hun arbeid te doen. De taken die voortkomen uit de leidinggevende bekwaamheid zijn kerntaken van de priester, de diaken en de pastoraal werk(st)er, in teamoverleg te verdelen naar bekwaamheid en voorkeur.

- De diakonaal-missionaire bekwaamheid

Het doel van het pastoraat, zo schreven wij eerder, is het bevorderen van de ontmoeting van God, gemeenschap van mensen, en zorg om barmhartigheid, vrede en gerechtigheid. Het laatstgenoemde is een bijzondere bekwaamheid en taakstelling. Diaconie is rechtstreeks te ontleen aan Jezus Christus. Als aan Hem 'om zijn papieren wordt gevraagd', zegt Hij: "Ik ben gekomen om te dienen, om aan armen de blijde boodschap te brengen, om gevangenen vrijlating bekend te maken, blinden dat ze zullen zien, verdrukten te laten gaan in vrijheid" (Lk. 4,18).

Precies in deze zelf-legitimatie zit het verplichtende karakter om diaconale kerk te zijn. Een louter individualistische geloofsbeleving, ook al is deze verbonden met liefdadigheid, is niet de volle maat. Bij diaconie gaat het om gerechtigheid. Recht doen aan allen en alles. En dan hebben zij die kwetsbaar zijn voorrang. Instanties en structuren die dit veroorzaken of in stand houden worden aangesproken.

Van huis uit, dus naar het wezen van zijn ambt, ligt hier een eerste taakstelling voor de diaken. Maar ook de andere leden van het pastoraal team en de vele vrijwilligers zullen dit in hun werk meenemen, vooral ook omdat het niet zozeer alleen een specifiek terrein is. Het is de kleurstelling van het pastoraat in zijn geheel en een keuze die ons bisdom maakt. Daarbij moeten activiteiten die we meer met 'missie' dan met 'diaconie' aanduiden onze aandacht behouden.

Het gaat er om dat wij, nu onze samenleving zich steeds meer ontwikkelt tot een seculier eiland in een gelovige wereld, het élan van het begin weer moeten terugwinnen. En dat wij vervuld worden van de vurigheid van de apostelen met Pinksteren. Dan gaat het om

verbondenheid met de jonge kerken in het Zuiden. Zij hebben onze financiële steun nodig. Wij kunnen putten uit hun geestelijke rijkdom en hun vitale inspiratie. Een brede wereldwijde wederzijdse beweging moet in dezen ontwikkeld blijven, ook tussen godsdiensten: de interreligieuze dialoog.⁽⁴⁸⁾

Nabijheid als kwaliteit

Aan de pastorale beroepskrachten vragen we dus met het oog op de toekomst, de voortgang van het werk en hun eigen welzijn, zich vooral te concentreren op de kerntaken van pastoraat, zoals boven omschreven. Dit riep bij de gesprekken vooraf vaak de opmerking op dat dit niet ten koste mag gaan van de 'pastorale nabijheid', bedoeld als de nabijheid van de priester, diaken of pastoraal werk(st)er aan mensen van de parochie.

Het is ingewikkeld daar in kort bestek op in te gaan. Eerst zou nader bezien moeten worden wat onder nabijheid (van wie tot wie) mag worden verstaan. Duidelijk is ook dat nabijheid geen cumulatief begrip is, maar een kwaliteit van het werk. Zo hopen we dat nabijheid ten zeerste in beeld blijft, zelfs toeneemt en door de nieuwe opzet van pastoraat wordt gefaciliteerd.

Het nieuwe diocesane beleid beoogt geenszins de lijnen tussen de pastorale beroepskrachten en de gelovigen 'langer te maken'. Bedoeld is én verantwoordelijkheid aan de basis te leggen én pastorale beroepskrachten aan te spreken op hun (kern)bekwaamheid en kwaliteit. Concreet betekent het misschien niet dat de pastorale beroepskracht bijvoorbeeld 'de zieken bezoekt', daartoe is er de ziekenbezoekgroep, maar wel dat hij/zij vanuit zijn bekwaamheid meerdere gesprekken heeft met deze of gene zieke ter begeleiding in geloof. Dat is zijn vak, haar bekwaamheid, zijn kerntaak.

Nabijheid is een belangrijk thema. Mensen kunnen slechts leven in nabijheid van anderen. Het is van belang dat deze thematiek, ook aan te duiden als 'pastoraat van de presentie', ter sprake blijft, waar ter plekke de reorganisatie van het pastoraat ter hand wordt genomen.

Aandacht voor eigen welzijn

In het pastoraat staat de zorg voor de ander voorop. Pastorale beroepskrachten hebben grote openheid voor de ander die hen benadert, die hen vraagt, die verwacht en verlangt. Wil het werk kwaliteit houden, dan moet deze openheid naar anderen in evenwicht zijn met aandacht voor zichzelf, rust en vrije tijd, tijd voor sport en ontspanning, muziek maken en beluisteren, reizen, film- museum- en theaterbezoek, enzovoort. Dat kan ingebouwd zijn in een wekelijks of maandelijks ritme, soms ook is langere tijd ertussen uit zijn belangrijk. In ons bisdom kennen we daarvoor een regeling van sabbatverlof. Ons aller welzijn, lichamelijk en geestelijk, is van groot belang. De drukte van het werk, de vele vragen, het geregel, de volle agenda's maken het soms moeilijk om 'los te laten'. We zijn eerder gericht op zenden dan op ontvangen. Ook (regelmatig) bidden helpt ons om aandachtig te kunnen leven. Het helpt ons om leeg te worden, om open te gaan voor wat kan verrassen. Gebed is immers antwoord. Het is ruimte maken voor het besef en

de ervaring dat we in Gods hand zijn. Dat maakt het ook gemakkelijker om nadien de draad van het werk weer op te nemen.⁽⁴⁹⁾ Pastorale beroepskrachten kunnen en moeten op vele wijzen aandachtig zijn voor elkaars welzijn. Dat is weldadig. Wat hierboven staat over de pastorale beroepskrachten en de zorg voor hun eigen welzijn, geldt evenzeer voor de vrijwilligers in het pastoraat.

⁴² CIC c. 204.

⁴³ Mensen voor mensen, een theologie van de vrijwilliger in de kerk, bisdom Breda 2003.

⁴⁴ Zie Katechismus van de Katholieke Kerk; Johannes Paulus II, Pastores dabo vobis, 1992; Meewerken in het pastoraat, beleidsnota van de Nederlandse bisschoppen, 1999.

⁴⁵ Zie Katechismus van de Katholieke Kerk; Basisnormen voor de vorming en Directorium voor de dienst en het leven van permanent diakens, Congregatie voor de Katholieke Opvoeding, Rome 1998; Meewerken in het pastoraat, beleidsnota van de Nederlandse bisschoppen, 1999.

⁴⁶ Meewerken in het pastoraat, beleidsnota van de Nederlandse bisschoppen, 1999.

⁴⁷ Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie van de Rooms-katholieke Kerk in Nederland, 1997, artikel 26.2.

⁴⁸ Nederlandse bisschoppen, Getuigen van de hoop die in ons leeft, Missiebrief 2006.

⁴⁹ A. Waij, Ruimte maken voor de Geest, gevangen verlangen, 25 jaar VPW bisdom Breda, 2006.

V Slot

21. Oog voor anderen

Bij het einde van deze beleidsnotitie, waarin we nieuw diocesaan beleid uiteen leggen, zijn we ons bewust van een beperking. Het voorliggend plan concentreert zich slechts op een deel van het pastoraat: het parochiepastoraat. Dat is de keuze. Graag melden we dat we ons er zeer van bewust zijn dat er veel goed en kwalitatief werk gebeurt in andere sectoren van pastoraat, door andere groepen, instanties en instellingen. We noemen er enkele. Vele collega's, werken in het pastoraat in ziekenhuizen, verzorgings- en verpleegtehuizen, bij religieuzen, in justitiepastoraat en andere vormen van pastoraat. Hun inzet waarderen we zeer. Evenzeer spreken we in grote dank over de emeriti-priesters en emeriti-diakens die met name in de sacramentele bedieningen een belangrijke bijdrage leveren. We zijn ook de orden en congregaties erkentelijk. De verdiensten die de religieuzen voor de kerk in binnen- en buitenland en voor ons bisdom hebben zijn groot. Maar ook hebben zij zich zeer ingezet voor kwalitatieve voortgang van de samenleving in het onderwijs, de ziekenzorg, opvang van mensen, verzorging van ouderen, opvoeding van jongeren en jongvolwassenen, enzovoort. We zijn ook dankbaar aan de monniken en monialen in Zundert, Oosterhout en Teteringen, die ons dagelijks met hun gebed en meelevens ondersteunen. We noemen ook graag de vele instellingen van primair en voortgezet katholiek onderwijs. We waarderen dat daar nieuw élan groeit met betrekking tot identiteit en katholiciteit. We zijn de identiteitsbegeleiders en leraren godsdienst en levensbeschouwing die daaraan een bijdrage leveren erkentelijk. Onze

gedachten gaan ook uit naar de vele maatschappelijke organisaties en kerkelijke instellingen die zich in hun doelstelling en programma's inzetten voor bevordering van een katholieke of christelijke geest en samenleving. En naar groepen en instanties, allerwegen bezig met achtergronden van spiritualiteit, zingeving en ethische oriëntatie. En we denken ook aan de andere kerken, met wie we in het geloof verbonden zijn in Brabant en Zeeland.

22. As it is in heaven

Nergens nog is in deze diocesane beleidsnota gesproken over 'gezamenlijk gedragen verantwoordelijkheid'. Het is de samenvatting van de grondidee van de pastorale beleidsgang in ons bisdom in de afgelopen decennia. De woorden zijn inderdaad (nog) niet gebruikt. Het op papier geformuleerde beleid ademt wel die geest. We hopen dat we met elkaar in gedeelde en gezamenlijke verantwoordelijkheid de weg die we al zo lang gaan, kunnen voortzetten, met respect voor ieders talent.

Er is een Zweedse film van Kay Pollak met als titel *As it is in heaven*. De beroemde violist Daniël Doreus moet door ziekte zijn carrière opgeven en keert terug naar zijn geboortedorp. Daar wordt hij overgehaald om het plaatselijk koor te leiden. Hij breidt dat, ook door weerstanden heen, zo uit dat alle bewoners van het dorp erbij horen. Niet door muzikale perfectie, maar doordat ieder recht krijgt zijn/haar eigen toon mee te blazen en mee te zingen. Zo ontstaan menselijke harmonie en akkoord, waar anderen, ook buitenstaanders, gemakkelijk op aan kunnen sluiten.

23. Tenslotte

Al jaren zijn we bezig met 'de komende tien jaren'. We zijn dankbaar dat velen al zo lange tijd met ons deze nieuwe weg hebben verkend. Door de vele gesprekken die erover zijn gehouden en de talloze brieven die ons erover hebben bereikt, hebben we ons zeer laten gezegen. Hopelijk wordt dat in dit geformuleerd beleid herkend.

Mogen we met elkaar verder gaan, zonder angst voor elkaar of voor wat anders wordt. In 2004 gaven we een boek uit onder de titel *Wees niet bang*.⁽⁵⁰⁾ Onze bisschop-coadjutor J. van den Hende koos als wapenspreuk: Laten we God dienen zonder vrees, *Sine timore, serviamus Illi*.⁽⁵¹⁾ Zo geven we elkaar moed en vertrouwen, wetend dat wie gelooft, nooit alleen is.⁽⁵²⁾

Dr. Martinus Muskens
Bisschop van Breda

6 november 2006
*Feest van alle heilige verkondigers
van het geloof in onze streken*

⁵⁰ M. Muskens, Wees niet bang, Valkhof Pers, 2004.

⁵¹ Lofzang van Zacharias, Lc. 1,74.

⁵² Paus Benedictus XVI, op bezoek in de Duitse deelstaat Beieren 9-14 september 2006.

VI **Routeplanner** ROUTE PLANNER

Nu volgt als een laatste deel van deze nota, die het beleid voor de komende jaren presenteert een 'routeplanner'. De beleidsopties, hiervoor aangegeven, vragen een 'weg om te gaan' en evenzeer een tijdsfad. Daarom nu een overzicht van wat ons te doen staat: werk in uitvoering, met data van planning. Om zo met elkaar de vinger aan de pols te houden.

Werk in uitvoering 1 Presentatie diocesaan beleidsplan **Januari 2007**

Op zaterdag 20 januari 2007 is er een bisdombrede diocesane ontmoetingsdag met viering, gesprek, informatie, maaltijd en ontmoeting. Op deze dag presenteert de bisdomleiding de grote lijnen van het vastgestelde diocesane beleid.

Werk in uitvoering 2 Presentatie samenwerkingsverbanden **Maart-april 2007**

In drie dekenale bijeenkomsten presenteert de bisdomleiding het plan van de samenwerkingsverbanden met bijbehorende achtergronden, zoveel mogelijk aansluitend bij de vooraf geformuleerde visies en bij de heersende en groeiende pastorale praktijk. Er is gelegenheid voor reacties.

Werk in uitvoering 3 Opdracht aan de samenwerkingspartners **Mei 2007**

De bisschop richt zich schriftelijk tot de parochies die een nieuw samenwerkingsverband reeds vormen of zullen vormen. Hij geeft hen de opdracht een stuurgroep samenwerking op te richten die met behulp van de dekenale leiding een plan van aanpak maakt voor de samenwerking: inhoudelijk, organisatorisch, financieel, personeel, enzovoort. Hierbij wordt als uitgangspunt de stand van zaken weergegeven ten aanzien van de pastorale beroepskrachten, de financiën, de (kerk)gebouwen. Voor het plan is een 'diocesaan model' beschikbaar. De bisschop biedt aan om ter begeleiding van het plan van aanpak gebruik te maken van de taakgroep samenwerking van de Pastorale Dienstverlening.

NB

Er is in het kader van de Diocesane Pastorale Dienstverlening een taakgroep samenwerking opgericht. Deze heeft specifiek tot doel om in deze fase van diocesane planning de

samenwerking van parochies te begeleiden. Deze groep bestaat uit zeven of acht mensen, bekwaam in het begeleiden van opbouw- en samenwerkingsprocessen: functionarissen van de Pastorale Dienstverlening, pastorale beroepskrachten, vrijwilligers, mensen bekwaam in (kerk)opbouw en begeleiding. Zij zijn deeltijds beschikbaar. Zij zullen hun werk ter plaatse doen in nauw contact met betreffende samenwerkingspartners en de dekenale leiding. Ook zal de taakgroep relatie onderhouden met de diocesane leiding om het werk op de koers van het diocesaan beleid te houden.

Werk in uitvoering 4 Antwoord aan de bisschop

Vóór 1 december 2007

De bisschop verzoekt de samenwerkingspartners om hem in de tweede helft van 2007, maar uiterlijk 1 december, een plan van aanpak voor te leggen. De bisschop streeft ernaar om binnen twee maanden op alle plannen van aanpak te reageren.

Werk in uitvoering 5 Personeels- en benoemingenbeleid

Nu en in de komende jaren

Het personeels- en benoemingenbeleid zal ingericht worden naar het nieuwe diocesane beleid. Een meer directief beleid zal nodig zijn om op alle plaatsen krachtige pastorale teams te vormen. Daarbij worden wensen, ambities, opleidingen en bekwaamheden van pastorale beroepskrachten betrokken. Van allen, bijzonder van de priesters, zal meer mobiliteit worden gevraagd. De bisschop voerde hierover reeds gesprekken met de priesters. De dekenale leiding had en heeft met alle parochiepastores gesprekken voor belangstellingsregistratie en met het oog op loopbaanontwikkeling. Overwogen wordt om in de nabije toekomst benoemingen en aanstellingen te doen voor bepaalde tijd, rekening houdend met persoonlijke en familiale omstandigheden. Werving en roeping van pastorale beroepskrachten en vrijwilligers heeft voortdurend aandacht. Roepingenpastoraat krijgt een krachtige impuls in het Fakkelprojekt dat in november 2006 in ons bisdom van start ging.

Werk in uitvoering 6 Leergang Vorming tot Spiritueel leiderschap

Vanaf najaar 2006

Priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers wordt een leergang Vorming tot spiritueel leiderschap aangeboden. Het wordt een leergang van een jaar, met elementen van studie, oefening, intervisie en persoonlijk gesprek. In november 2006 werd gestart met een pilot-groep van 10 à 12 personen. Voor opzet en uitvoering wordt samengewerkt met andere instellingen, onder andere met het Titus Brandsma Instituut in Nijmegen.

Werk in uitvoering 7 Moederplan – pastoraal plan

Voorjaar 2007

Voor de nieuw te vormen parochie is het opstellen van een pastoraal plan wezenlijk. Het bisdom stelt daartoe in het voorjaar 2007 een 'moederplan' ter beschikking. Daarin worden

de beleidslijnen van de afgelopen decennia van het bisdom van Breda, zoals eerder geformuleerd in vele brochures, samengevat en aangepast als bouwstenen voor een pastoraal plan. Zo kan eenheid en eendracht bevorderd worden. Tegelijk zullen in dit model aanwijzingen worden gegeven voor het betrekken van de plaatselijke regionale sociale kaart bij het pastoraal plan, verbonden met de 'drievoudige gerichtheid' dat het pastoraat zal kenmerken: gericht op kerkleden, op zinzoekers, op mensen in de marge.

Werk in uitvoering 8 Statuut pastoraatsgroep **Voorjaar 2007**

Het Voorlopig statuut voor de pastoraatsgroep in het bisdom Breda, vastgesteld op 4 oktober 1991, wordt herzien en vastgesteld.

Werk in uitvoering 9 Gestelde doelen bereikt **2010**

Zoals gemeld moet de 'nieuwe lijn' in 2010 bisdombreed getrokken zijn. Wegen worden gezocht om bij het einde van het jaar 2009, begin van het jaar 2010, zicht en controle te hebben op het bereiken van de gestelde doelen.

